

Varhaiskasvatuksen sosionomi perhelähtöisen yhteistyön osaajana

**Opas Hallilan päiväkodin asiakkaille matalan kynnyksen
lapsiperhepalveluista**

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2023

Milja Pesonen & Suvi Puhakka

Tiivistelmä

Tekijä(t) Pesonen, Milja Puhakka, Suvi	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2023
	Sivumäärä 55+12	
Työn nimi Varhaiskasvatuksen sosionomi perhelähtöisen yhteistyön osajana Opas Hallilan päiväkodin asiakkaille matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Hallilan päiväkot		
Tiivistelmä <p>Varhaiskasvatusuudistuksen myötä varhaiskasvatukseen tuotiin uusi ammattinimike varhaiskasvatuksen sosionomi. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa puolestaan eri sektorien tuottamat palvelut, varhaiskasvatus mukaan lukien, pyrittiin verkostoimaan perhekeskuksiksi. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli toteuttaa Hallilan päiväkodin asiakkaille opas matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista. Oppaalla jaettiin myös tietoa varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta sekä perhekeskustoimintamallista.</p> <p>Opinnäytetyössä kartoitettiin sähköisellä kyselyllä vanhempien tietämystä ja tiedontarpeita lapsiperhepalveluista, varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja perhekeskustoimintamallista. Kyselystä saatujen tulosten perusteella suunniteltiin ja toteutettiin opinnäytetyön tuotos, Opas lapsiperhepalveluihin. Oppaan sisältämä palvelukartta ohjaa lukijan perhelähtöisestä näkökulmasta tuen tarpeen mukaisesti palveluihin. Opas jaettiin päiväkodin asiakkaille sähköisenä versiona, mutta tuotosta on mahdollista jakaa perheille myös tulosteena sekä hyödyntää varhaiskasvatuksen henkilökunnan työn tukena.</p> <p>Opinnäytetyö osoittautui ajankohtaisuudessaan tarpeelliseksi. Palautekyselyyn vastanneet vanhemmat kokivat oppaan selkiyttävän palvelurakenteita sekä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista. Varhaiskasvatuksen työntekijät näkivät oppaan hyödylliseksi perheiden kanssa työskentelyyn. Tulevaisuudessa tarkentuva varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva tulee tehdä perheille näkyväksi ja mahdollistaa resurssit osaamisen hyödyntämiseen.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen, perhelähtöisyys, lapsiperheiden palvelut, perhekeskus		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Pesonen, Milja	Thesis, UAS	2023
Puhakka, Suvi	Number of Pages	
	55+12	
Title of Publication		
Competences of ECEC social pedagogue in family-oriented cooperation		
Guide about child and family services for clients of Hallila day-care centre		
Name of Degree		
Bachelor of Social Services (UAS)		
Name, title and organization of the client		
Hallila day-care centre		
Abstract		
<p>The Early Childhood Education and Care (ECEC) reform introduced a new professional title of ECEC social pedagogue. The Programme to address reform in child and family services aimed to bring together in Family Centres services from different sectors, including early childhood education. The aim of the thesis was to produce a guide on low-threshold services for families with children for clients of the Hallila day-care centre. The guide also provided information about Family Centres and the competences of the ECEC social pedagogue.</p> <p>In the thesis, an electronic questionnaire was used to survey parents' knowledge and information needs about family services for children, the competences of the early childhood social pedagogue and the Family Centre model. Based on the results, the service map in the guide was designed and implemented to direct families to the right services according to their needs for support. The guide was distributed to the day care centre's clients electronically, but it can also be used by the staff and distributed to families in printed form.</p> <p>The need for the thesis was obvious to both the target group and the early childhood education staff. The guide proved to be very useful, first and foremost for clients, but also for employees and partners to support their work. In the future, the job description of the ECEC social pedagogue, which will be further defined, should be made known to families and resources should be made available to make use of this expertise.</p>		
Keywords		
Early Childhood Education and Care (ECEC) social pedagogue, competences of ECEC social pedagogue, family orientation, services to families with children, Family Centre		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Opinnäytetyön tausta.....	1
1.2	Toimeksiantaja	2
1.3	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	3
2	Sosionomina uudistuvassa varhaiskasvatuksessa.....	4
2.1	Uudistuva varhaiskasvatus	4
2.2	Sosionomin (AMK) yleiset kompetenssit	5
2.3	Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen.....	6
3	Varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden yhteistyö	15
3.1	Lapsiperheen määritelmä	15
3.2	Perhekeskustoimintamallin pääperiaatteet.....	16
3.3	Perhekeskuksen lapsiperhepalvelut.....	21
4	Opinnäytetyön toteuttaminen	25
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö ja lineaarinen malli	25
4.2	Tavoitteen määrittely	26
4.3	Suunnittelu	27
4.4	Toteutus	28
4.5	Opas lapsiperhepalveluihin.....	32
4.6	Päätäminen ja arviointi	34
5	Yhteenveto ja pohdinta	40
5.1	Johtopäätökset	40
5.2	Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi.....	42
5.3	Kehitysehdotukset	43
	Lähteet	45

Liitteet

Liite 1. Opas lapsiperhepalveluihin

Liite 2. Alkukartoituskyselyn saatekirje

Liite 3. Alkukartoituksen kyselylomake

Liite 4. Palautekyselyn saatekirje

Liite 5. Palautekyselyn kyselylomake

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta

Uusi varhaiskasvatuslaki (540/2018) astui voimaan 1.9.2018 pyrkien nostamaan henkilöstön koulutustasoa ja selkiyttämään eri ammattiryhmien tehtävänimikkeitä. Uudistus tuo päiväkotiryhmiin moniammatilliset tiimit, joissa toimii varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja ja -lastenhoitajia. Vuodesta 2030 alkaen päiväkodeissa vähintään kahden kolmasosan henkilöstöstä tulee koostua varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin pätevyyden omaavista, ja heistä vähintään puolet tulee olla varhaiskasvatuksen opettajia. Näin ollen ryhmiin ei ole erikseen kiintiöity varhaiskasvatuksen sosionomia. (OKM a.)

31.7.2023 jälkeen ei sosionomikoulutuksella voi enää saavuttaa suoraan kelpoisuutta varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään. Varhaiskasvatuslaki ei säädä tehtäväkuvista vaan jättää määrittämisen työnantajien varaan. (KT 2022.) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian puheenjohtaja Jenni Karsio (2023) nosti esille Helsingin Sanomissa, että varhaiskasvatuslain uudistus heikensi sosionomien asemaa varhaiskasvatuksessa ja kokee sosionomin osaamisen menevän päiväkodeissa hukkaan. Karsio näkee sosionomin osaamisen tärkeäksi yhdistämään sote-uudistuksessa kuntiin jääneet varhaiskasvatuspalvelut sekä hyvinvointialueille siirtyneet sosiaali- ja terveyspalvelut. Talentia tavoittelee sosionomien asemaan kohennusta ja lapsille perheineen tasavertaisten palveluiden takaamista siten, että jokaisessa päiväkotiryhmässä olisi yksi varhaiskasvatuksen sosionomi (Karsio 2022). Opinnäytetyöllä on mahdollisuus luoda niin itsellemme kuin varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille kuvaa varhaiskasvatuksen sosionomin roolista ja osaamisen hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa.

Asiantuntijatyöryhmän kokoamassa varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa (2017–2030) sosionomin vastuiksi kaavaillaan moniammatillista- ja verkostoyhteistyötä lapsen elämäntilanteisiin liittyen, yhteistyötä perheiden kanssa hyvinvoinnin ja verkostoitumisen tueksi, perheiden palveluohjausta sekä kasvattajayhteisön muun henkilöstön tukemista sosionomin erityisvastuualueella (Karila ym. 2017, 88). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) pyritään vahvistamaan sosiaali- ja terveysalan sekä sivistysalan (mukaan lukien varhaiskasvatus) yhteistyötä. Samalla perhekeskuksissa kehitetään lapsiperheiden varhaista arjen tukea ja matalan kynnyksen palveluja lapsi- ja perhelähtöisiksi. (THL 2023.) Yhteistyön nähdään parantavan palveluita, koska sen myötä palveluihin ohjaututaan helposti ja oikea-aikaisesti perheiden kokonaistilanne huomioiden. Varhaiskasvatus on osaltaan tärkeässä roolissa edistämässä lapsiperheiden hyvinvointia. (Kaukonen ym. 2018, 1–3.)

Kurvinen (2022, 45–46, 61–62) pohtii sosionomin asemaa varhaiskasvatuksen murroksessa YAMK-opinnäytetyössään ja nostaa myös esille varhaiskasvatuksen merkityksen perheiden hyvinvointiin. Kurvinen painottaa, että lapsi tulisi kohdata perheensä kanssa kokonaisuutena varhaiskasvatuksessa, koska perhe on lapsen lähin ja tärkein yhteisö. Hän kehottaa varhaiskasvatusyhteisöjä pohtimaan, mitä lapsi ja perhe tarvitsevat varhaiskasvatukselta.

Varhaiskasvatusuudistus on innostanut monia sosionomiksi valmistuvia pohtimaan aihetta opinnäytetöissään. Opinnäytetöissä on nähty muun muassa tarve tuoda tietoa perheille varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja roolista varhaiskasvatuksessa, mikä madaltaisi kynnystä avun ja tuen hakemiseen tai saamiseen (Hassinen & Hassinen 2022, 41). Sosionomin nähtäisiin mahdollistavan perheille monesti avun jo päivähoitoyksikön sisällä ilman tarvetta lähettää perheitä muihin palveluihin (Mikkonen 2019, 38). Vanhempien tarpeista varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden kehittämiseksi on nostettu esiin palveluohjaus, moniammatillisuuden laajempi hyödyntäminen, perheiden kokonaisvaltainen huomioiminen ja perhekeskusmallin selkiyttäminen (Huuskonen & Nupponen 2021, 14).

1.2 Toimeksiantaja

Hallilan päiväkotito on 120-paikkainen kunnallinen päiväkotito, joka sijaitsee Tampereen kaakon alueella (Tampere 2022a). Päiväkodissa on yhteensä kuusi lapsiryhmää, joista kaksi on alle 3-vuotiaiden ryhmää ja neljä 2–5-vuotiaiden sisarusryhmää. Päiväkodin yhteydessä toimii myös kaksi esiopetusryhmää. Päiväkodissa painotetaan pienten pedagogiikkaa, digiosaamisen alkeita sekä mediakasvatusta. Sen lisäksi päiväkotito hyödyntää päivittäin arjessaan läheistä metsää ja niin kutsuttua metsätarha-alueita. (Nissilä 2023a.)

Hallilan yksikössä työskentelee 24 päiväkodin ja viisi esiopetuksen työntekijää. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat koulutukseltaan pääsääntöisesti sosionomeja varhaiskasvatuksen pätevyydellä, lastentarhanopettajia ja kasvatustieteen maistereita. Lisäksi päiväkodissa toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja (VEO). Varhaiskasvatuksen lastenhoitajilla on myös erilaisia koulutustaustoja, mutta vakituiset työntekijät ovat lapsiin ja nuoriin erikoistuneita lähihoitajia. Henkilökunnasta löytyy myös lastenhoitajia sekä avustajia. Hallilan päiväkodin yhteistyökumppanina toimiva varhaiskasvatuksen ohjaaja on koulutustaustaltaan sosionomi (AMK). (Nissilä 2023a.)

Esittelimme aihe-ehdotuksemme sähköpostitse päiväkodin johdolle sekä toimeksiantajan edustajalle, jotka näkivät aiheemme tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Erityisen tarpeelliseksi nähtiin vanhempien mielipiteiden esilletuominen. (Federley-Koivuranta 2023a; Nissilä 2023a.)

1.3 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä vanhempien tietämystä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta, erityisesti perhekeskustoimintamallin mukaisessa perhelähtöisessä yhteistyössä. Opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa Hallilan päiväkodin käyttöön vanhemmille suunnattu opas matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista.

Pelastakaa Lapset (2022, 4, 10, 17) tekemässä Mitä lapsiperheille kuuluu? -selvityksessä nousi esille, että valtakunnallisesti vain noin puolet vastaajista koki saavansa riittävästi tukea vanhemmuuteensa. Vastauksista nousi laajasti esille tiedontarve lapsiperhearkeen liittyvissä asioissa sekä tarve tuen saamiseen matalalla kynnyksellä. Keskeiseksi ongelmaksi vastausten perusteella osoittautui, että palveluita ei tunneta, eikä tiedetä mistä tukea voisi saada. Erityisen haastavana tuen saaminen näyttäytyi vaikeissa elämäntilanteissa, jolloin tiedon etsimiseen ei ollut riittäviä voimavaroja.

Myös LAPE Pirkanmaa -hankkeessa kartoitettiin alueellisella kyselyllä, kuinka vanhemmuutta voitaisiin tukea paremmin. Vastaajat toivoivat muun muassa tiedottamisen kautta parempaa tukipalveluiden saavutettavuutta, perheiden tukemista kokonaisuutena sekä helppoutta, nopeutta ja joustavuutta tuen saamiseen. (Valden 2018, 6.)

2 Sosionomina uudistuvassa varhaiskasvatuksessa

2.1 Uudistuva varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pedagogisesti painotettua, suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, johon voivat osallistua alle oppivelvollisuusikäiset, ja erityisolosuhteissa sitä vanhemmat, lapset. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot jakautuvat päiväkodissa järjestettävään päiväkotitoimintaan, perhepäivähoitoon sekä avoimeen varhaiskasvatustoimintaan. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua ja kehitystä luomalla lapsen iän ja kehityksen mukaisia yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia koulutukseen inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kasvatusvastuussa olevien huoltajien kasvatustehtävää mahdollistaen samalla huoltajien osallistumisen opiskeluun tai työelämään (OPH 2022, 7, 14).

Uuden varhaiskasvatuslain (540/2018) voimaantulon myötä varhaiskasvatuksen henkilöstö ja tiedontuotannon kehittäminen kokivat merkittävimmät uudistukset. Henkilöstön koulutustasoa nostamalla ja tehtävänimikkeiden selkeyttämisellä pyritään vahvistamaan varhaiskasvatuksen laatua. (OKM a.) Uusi laki painottaa enemmän myös lapsen edun ensisijaisuutta varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä, tuotettaessa kuin myös siitä päättäessä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 4 §). Elokuusta 2022 alkaen varhaiskasvatuksessa annettulla kolmitasoisella tuella pyritään yhtenäisempään linjaan perusopetuksessa annettavan tuen kanssa. Kohdennetulla, oikea-aikaisella ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella pyritään edistämään lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja kasvua sekä ennaltaehkäisemään ongelmien kasvamista. Muutoksilla tavoitellaan inklusiivisempaan yhteiskuntaa, jonka nähdään mahdollistavan kaikkien lasten osallistumisen ja osallisuuden, ja näin ollen hyödyttävän jokaista varhaiskasvatuksessa olevaa lasta, ei ainoastaan tukea tarvitsevia. (Veteläinen & Niutanen 2022.)

Opetushallitus vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, joiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuslaissa säädettyjen tavoitteiden toteutumista sekä varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä valtakunnallisesti. Perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen keskeisestä sisällöstä, monialaisesta yhteistyöstä, yhteistyöstä järjestäjän ja huoltajien välillä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Laatimisvelvoite koskee kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Suunnitelmassa tulee huomioida paikalliset erityispiirteet, kuten pedagogiset

painotukset sekä muut merkitykselliset seikat, jotka täydentävät valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. (Varhaiskasvatustilasto 540/2018.)

Tampereen varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan monilta osin valtuustokaudelle 2021–2025 laadittu 2030 vuoteen tähtäävä Tampereen strategia, johon pohjautuvassa visiossa vetovoimaista ja kestävästä kaupunkia kehitetään yhdessä. Varhaiskasvatuksessa visio tunnuslauseena on Varhaiskasvatus ja esiopetus - yhdessä tekemällä paras lapselle. Strategian painopisteinä korostuvat erityisesti yksilöiden yhdenvertaisuus ja yhdessä tekeminen. Lisäksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaa ja niiden kehittämistä ohjaavat ekososiaalisen sivistyksen periaatteet sisältäen ihmisten välisyyden sekä vastuullisuuden ja kohtuullisuuden. (Tampere 2022b, 8.)

Strategiassa Tampereen kaupungin tavoitteena on, että lasten ja nuorten kasvun- ja opinpolku olisi mahdollisimman yhtenäinen varhaiskasvatuksesta yläkouluun asti. Yhteistyössä panostetaan erityisesti nivelvaiheisiin, jolloin lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen. Paikalliseen suunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet myös lapset toivoen muun muassa monipuolista toimintaa ja turvallisia aikuisia. Huoltajat puolestaan toivoivat päiväkodissa toteutettavan yksilöllistä kohtaamista, tunne- ja kaveritaitojen harjoittelua sekä kiusaamisen ehkäisemistä. (Tampere 2022b, 9.)

2.2 Sosionomin (AMK) yleiset kompetenssit

Sosionomi (AMK) on alempi korkeakoulututkinto, jonka suorittanut henkilö saa työskennellä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran laillistamana sosiaalihuollon ammattihenkilönä. Sosionomin työtä ohjaavat lait, asetukset, sosiaalialan arvot ja ammattietiset periaatteet. (LAB-ammattikorkeakoulu a.) Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen (2017, 11) toteuttamassa selvityksessä todettiin, että sosionomin osaamisen tulisi pystyä vastaamaan sosiaalialan muutokseen, johon liitettiin muun muassa asiakaslähtöisyys, monimuotoisuuden lisääntyminen työssä ja digitaalisuuden kehittyminen. Selvityksessä sosionomin osaaminen nähtiin laaja-alaisena ja moniulotteisena, sisältäen myös syventävää erikoisosaamista eri elämänkaaren vaiheisiin, asiakasryhmiin ja työmenetelmiin liittyen.

Sosionomiksi valmistunut on sosiaalisen hyvinvointityön asiantuntija, joka hallitsee asiakkaiden kokonaisvaltaisen auttamisen, tukemisen sekä kasvun ja kehityksen edistämisen (Soamk 2020, 1). Sosionomikoulutus toteutetaan monitieteisesti moniammatillisissa oppimisympäristöissä, koulutuksen tietoperustan rakentuessa yhteiskunta- ja kasvatustieteille (Arene 2017, 11). Opintojen myötä tavoitellaan sosiaalialan ammattilaisen vahvaa ammatti-

identiteettiä, joka pitää sisällään luovuutta, reflektiotaitoja, tiedostamista sekä oman osaamisen arvostamista (Soamk 2020, 1).

Sosionomin (AMK) yleisiin, juuri 20.4.2023 uudistettuihin, kompetensseihin kuuluvat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen ja palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Soamk 2023, 1–3). Kompetenssien rinnalla sosionomikoulutuksessa korostuvat erityisesti sosiaaliset taidot ja valmiudet oppimaan oppimiseen (Arene 2017, 10).

Sosiaalialan eettiseen osaamiseen sisältyy ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden tuntemus sekä näiden mukaisen työskentelyn hallitseminen. Sosionomi edistää toiminnassaan moninaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä haavoittuvaksi nähtävien yksilöiden ja yhteisöjen asemaa. Asiakastyössä sosionomi toimii vuorovaikutuksessa dialogisesti ja omaa toimintaansa kriittisesti reflektoiden. Sosionomi hallitsee asiakkaan osallisuutta ja voimavaroja tukevan palveluprosessin suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin ymmärtäen psykososiaalisen tuen merkityksen. Sosionomi tukee yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen arkea, kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta tunnistaa hyvinvoinnin suoja- ja riskitekijöitä. (Soamk 2023, 1.)

Sosionomi tuntee sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluiden palvelujärjestelmät ja sosiaaliturvan sekä alan juridisen säädöspohjan ja keskeisen lainsäädännön. Palvelujärjestelmäosaamisensa ansiosta sosionomi kykenee kokonaisvaltaisen palveluohjauksen toteuttamiseen ja asiakkaan edun mukaiseen sosiaalialan asiantuntijana toimimiseen monitoimijaisessa verkostoyhteistyössä. Sosionomin yhteiskuntaosaamiseen liittyy muun muassa julkishallinnollisen päätöksentekojärjestelmän tuntemus, marginalisoitumisen ehkäiseminen sekä osallisuuden vahvistaminen. Sosionomin osaaminen ulottuu myös tutkimus- ja kehittämistyöhön, monialaisissa tiimeissä ja työyhteisöissä toimimiseen, työyhteisön johtamiseen sekä sosiaalialan yrittäjyyteen. (Soamk 2023, 2–3.)

2.3 Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen

Varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin vaaditaan vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon on sisältynyt vähintään 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan suuntautumisopintoja, tai mainituilla opinnoilla täydennetty sosionomin tutkinto (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 27 §). Varhaiskasvatuksen sosionomi (AMK) -opinnot antavat teoretietoa ja valmiuksia muun muassa lasten ja perheiden osallisuuden tukemiseen, palveluiden tuottamiseen ja kehittämiseen, tuen tarpeiden tunnistamiseen, perhetyöhön ja ennaltaehkäisevään lastensuojeluun. Varhaiskasvatuksessa

sosionomin roolissa nähdäänkin korostuvan sosiaalialan ymmärrys ja ennaltaehkäisevä työ perheiden parissa. (Arene 2017, 14–16.) Sosionomi osallistuu varhaiskasvatuksen muiden ammattiryhmien kanssa toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Erityisesti sosionomin osaaminen nähdään varhaiskasvatuksessa hyödynnettäväksi lasten ja perheiden palvelujärjestelmätuntemuksensa osalta. (OPH 2022, 10, 18.)

Karila ym. (2017, 83, 85–87) nostivat varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa vuosille 2017–2030 sosionomin osaamisen vahvuudeksi kasvatusyhteistyöosaamisen ja yhteistyötaidot perheiden kanssa tehtävässä työssä. Varhaiskasvatus on tiiviisti sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on tärkeää osata toimia eri tasoja ja toimijoita, kuten perheitä, päiväkotia ja kuntien palvelurakenteita, yhdistävänä välittäjänä. Varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuen työryhmä näki varhaiskasvatuksen henkilöstölle asetettujen vaatimusten laajentuneen ja syventyneen, mikä edellyttää osaamisen vahvistamista. Henkilöstörakennemuutoksen myötä ammattilaisten tehtäväkuvia ja vastuita koettiin tarpeelliseksi täsmentää, jotta moniammatillisuuden hyödyt tulisivat esiin.

Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämissuunnitelmassa (2021–2030) osaamisprofiilijaosto määritteli varhaiskasvatuksen sosionomin kompetensseista kompromissiehdotuksen. Sosionomin osaamiseen liitettiin muun muassa lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen, koska sosionomi tuntee hyvinvointia varmistavat palvelut ja tukitoimet sekä hallitsee palveluohjauksen. Palvelujärjestelmäosaamista sosionomin nähdään kykenevän tuomaan monialaiseen yhteistyöhön, mikä tukee myös varhaiskasvatuksen muuta henkilöstöä. Riskitilaisiin näkemyksiin jäätin, kuuluuko sosionomin eriytyneeseen osaamiseen pedagogiikkaan, lapsen tukeen sekä kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamista. Osaamisprofiilit vaativat vielä työstämistä, erityisesti pedagogiikan, varhaiskasvatuksessa annettavan tuen ja moniammatillisen osaamisen tulkintojen osalta. (OKM 2021, 83–86.)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia on hahmotellut myös omasta näkökulmastaan tehtävänkuvaa nähdessä varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen tukevan lapsia perheineen kohti yhteisön jäsenyyttä, mikä edistää lapsien ja perheiden hyvinvointia sekä ehkäisee syrjäytymistä. Talentian hahmotelmassa sosionomin osaamiseen kuuluisi myös pedagogisen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen sekä lapsen tuki. (Talentia 2022a, 16.)

Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen sosionomille ei ole omaa tehtävänkuvaa (Talentia a). OKM (b) jättää vastuun tehtävänkuvan rakentamisesta työnantajille. Tampereen (2023a) tuoreessa kuvauksessa varhaiskasvatuksen sosionomi osana kasvattajatiimiä tukee ja kasvattaa lapsia osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. Varhaiskasvatuksen sosionomin

vastuualueiksi määritellään lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja verkostoitumisen edistäminen sekä lasten syrjäytymisen ehkäiseminen, perheen sosiaalisen tuen tarpeiden arviointi ja tarvittaessa yhteistyö sosiaalitoimen kanssa.

Tampereen Kanjonin päiväkodissa työskentelevän varhaiskasvatuksen sosionomi Tiina Kallion haastattelussa painottuu työnkuvan epäselvyys. Kallio kertoo työskentelevänsä erityisesti perheiden kanssa, joilla on arjen haasteita tai sosiaalityön asiakkuus. Lapsiryhmässä Kallio näkee tehtäväkseen lapsen osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisen sekä kiusaamisen ehkäisyn. Kanjonissa myös varhaiskasvatuksen sosionomi tuo näkemyksensä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tämänhetkisessä tilanteessa Kallio kokee varhaiskasvatuksen sosionomin työskentelevän pitkälti lastenhoitajan työnkuvan mukaisissa tehtävissä. (Kallio 2023.)

Kasvatusyhteistyö

Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on yhdessä lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa toimia lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen hyväksi sekä tukea varhaiskasvatuksessa lasten vanhempia kasvatustyössä (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3 §). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä, jota kunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa paikallisesti täsmennetään (OPH 2022, 35–37). Varhaiskasvatuksen sosionomiksi valmistuvalla on muodostunut oma kasvatusnäkemys ja hän osaa toteuttaa, kehittää ja arvioida huoltajien kanssa tehtävää kasvatusyhteistyötä (LAB-ammattikorkeakoulu b).

Kasvatusyhteistyössä otetaan huomioon lasten yksilölliset tarpeet ja vanhemmuuteen liittyvät seikat sekä perheiden moninaisuus. Yhteiseen kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista sovitaan varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja vanhempien yhteisellä keskustelulla. (OPH 2022, 35.) Kun kasvatusyhteistyön osapuolet kykenevät yhteistyösäännön johdonmukaisuuteen ja sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin, voidaan yhteistyöllä parhaiten tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia (Ranta 2021, 48). Määttä ja Rantala (2022, 185) näkevätkin lapsen kasvatusvastuun olevan kaikilla kasvuympäristöissä toimivilla aikuisilla yhdessä, jolloin edistetään lapsen kasvun ja oppimisen edellytyksiä, luodaan hyvinvointia sekä vahvistetaan turvallisuuden tunnetta.

Vaikka lait ja varhaiskasvatussuunnitelmat asettavat yhteistyölle suuntaviivat, on työntekijän ammatillisilla uskomuksilla ja persoonalla sekä vanhemman roolilla, perheen elämäntilanteella ja kokemuksilla suuri merkitys yhteistyön käytäntöjen muovautumiseen vanhemman ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa (Määttä & Rantala 2022, 217). Yhteistyön onnistumiseen vaaditaan keskinäistä kunnioitusta, luottamuksen rakentamista ja vuorovaikutuksen tasa-arvoisuutta sekä henkilöstön aktiivisuutta ja rohkeutta olla aloitteellinen.

Päivittäiset huoltajien ja työntekijöiden toisilleen jakamat havainnot lapsesta ja niiden myötä syntyneet kasvatustietokeskustelut luovat perustaa lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (OPH 2022, 35–36.)

Onnistunut dialogisuus hyödyttää sekä vanhempaa että varhaiskasvattajaa lisäämällä molempien ymmärrystä lapsesta ja hänen kehityksestään. Kaikessa vuorovaikutuksessa positiivinen lähestymistapa aiheeseen ja vanhemmille säännöllinen tiedottaminen päiväkodin toiminnasta ovat merkittäviä yhteistyön toimivuuden kannalta. (Ranta 2021, 48.) Tampereen kaupunki painottaa varhaiskasvatussuunnitelmassaan digitaalisten välineiden hyödyntämistä yhteistyön tukena, jotta päiväkodin ja vanhempien välillä mahdollistetaan joustava yhteistyö sekä reaaliaikainen tiedonsiirto myös lapsen varhaiskasvatuspäivän aikana (Tampere 2022b, 53).

Luottamuksellisen ilmapiirin saavuttaminen on tärkeää, jotta yhteistyössä toimiminen onnistuu myös silloin, kun lapsi tai perhe kohtaa haasteita (OPH 2022, 36). Luottamuksellisessa yhteistyösuhteessa työntekijä rohkenee ottaa puheeksi myös vaikeat asiat (Ranta 2021, 48). Onnistunut yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välillä toimii lapsen kasvuympäristöt yhdistävänä linkkinä, minkä toimivuudelle perustuu myös mahdollisesti tarvittava monialainen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa (Määttä & Rantala 2022, 185–186).

Sosiaalipedagoginen osaaminen

Tieteenalana sosiaalipedagogiikka yhdistää kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmia, jolloin tarkastellaan ilmiöiden sosiaalisia ja kasvatukseen tai kasvuun liittyviä puolia. Sosiaalipedagogisessa kasvatustoiminnassa huomioidaan samanaikaisesti sekä yksilö, yhteisö että yhteiskunnalliset sidokset. Yksilön ainutlaatuisuutta, toimijuutta ja kehittymistä pyritään tukemaan ja vahvistamaan, mutta samalla ymmärretään kasvun tapahtuvan yhteisöllisesti erilaisissa yhteisöissä. Käytännön kasvatuksellisessa työssä huomioidaan myös kasvatuksen yhteiskunnalliset sidokset, jolloin yksilöä tuetaan löytämään paikkansa yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala & Ryyänen 2019, 29, 62–64.)

Sosiaalipedagoginen osallisuusymmärrys pohjaa sosiaaliseen perustaan, jonka päälle osallisuutta lähdetään rakentamaan yhteisen tekemisen ja vuorovaikutuksen kautta. (Nivala & Ryyänen 2019, 625–626). Kataja (2020, 68, 73) nostaa kasvatuksen pohjaksi juuri osallisuuden, jonka tulisi toteutua kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. Varhaiskasvatuksen nähdäänkin tarjoavan lapsille mahdollisuuden harjoitella yhteiskunnassa toimimisen taitoja, kuten vaikuttamisen ja demokraattisen toiminnan alkeita. Erityisesti pienen lapsen kohdalla osallisuus mielletään arjen tilanteeksi tai kohtaamiseksi, jossa lapselle itselleen syntyy merkityksellisyyden kokemus, joka saa aikaan iloa ja innostusta (Leinonen 2020,

17). Osallisuus lisää lapsen kykyä omaan ajatteluun, yhteistyötaitoja sekä itseluottamusta (Turja 2020, 54). Kokemus osallisuudesta vahvistuu myönteisen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen sekä sensitiivisen kohtaamisen kautta. Varhaiskasvatuksessa osallisuutta edistetään mahdollistamalla lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (OPH 2022, 32.)

Lähestymistapana sosiaalipedagogiikka sopii varhaiskasvatukseen luontevasti, sillä pienet lapset tulisi kohdata kokonaisvaltaisesti, jolloin kasvatusta ja hoiva yhdistyvät lapsikeskeiseksi kokonaisuudeksi. Tällöin kasvatuksessa huomioidaan lapsen motorisen, fyysisen, kielellisen ja kognitiivisen kehityksen lisäksi tunteiden ja sosiaalisten taitojen harjoittaminen vuorovaikutuksessa aikuisten ja muiden lasten kanssa. (Nivala & Ryyänen 2019, 620–622.) Tällainen vahva sosiaalipedagoginen osaaminen tunnustetaan varhaiskasvatuksen sosionomin erityisosaamiseksi, joka vaikuttaa työkentällä lapsen kehitykseen, kasvuun ja oppimiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn ja yhdenvertaisuuden edistämiseen (Talentia b). Sosionomi ymmärtää koulutuksensa puolesta myös erilaisia yksilölliseen kasvuprosessiin vaikuttavia tekijöitä ja tunnistaa esimerkiksi perhedynamiikan ja perheen muutosten vaikutuksia lapsessa ja koko perheessä (LAB-ammattikorkeakoulu b).

Sosionomi tukee työssään myös lapsen huoltajia ja läheisiä ymmärtäen heidät tärkeinä ja vaikuttavana osana lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä (Talentia b). Perheiden kanssa työskentelylle hyvänä perustana toimii sosiaalipedagoginen ymmärrys yhteisöistä ja niiden tukemisesta sekä dialogista. Sosiaalipedagogisessa työtöteessä korostuu myös hyvän kohtaamisen periaatteet eli aito kuunteleminen, läsnäolo ja kunnioitus, empaattisuus, avoimuus sekä luottamus. (Nivala & Ryyänen 2019, 624.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin sosiaalipedagogiseen osaamiseen kuuluu myös yhteisönsä toimintakulttuurin kehittäminen kohti monialaista osaamista, joka tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Hakanen & Väliäho 2022, 14; Talentia c). Nivalan ja Ryyänen (2019, 335, 339) mukaan monialaisuuden ymmärtäminen vie myös yhteisöä itseään kohti sosiaalipedagogisen työn tavoitteen mukaista yhteisöllisyyden kokemusta.

Miellämme opinnäytetyössämme sosiaalipedagogisen lähestymistavan liittyvän vahvasti kaikkeen varhaiskasvatuksen sosionomin osaamiseen. Myös Nivala ja Rönkkö (2021, 142) painottavat sosiaalipedagogiikan olevan osa kaikkia varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviä ja vastuualueita toimien yhdistävänä teoreettisena ja käytännön työn viitekehyksenä.

Monialainen yhteistyö

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018, 7 §) määritellään varhaiskasvatusta järjestävällä kunnalla olevan velvollisuus toimia yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista,

sosiaalihuollosta (mukaan lukien lastensuojelu), terveydenhuollosta ja neuvolatoiminnasta vastaavien sekä muiden tarpeelliseksi nähtyjen tahojen kanssa. Tarpeellisen tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi varhaiskasvatuksen järjestäjän on myös tarpeen vaatiessa tehtävä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon tahojen kanssa. Tampereen kaupunki hyödyntää hyvinvointialueen monialaista yhteistyötä lasten ja perheiden tukemisessa (Tampere 2022b, 54).

Monialainen yhteistyö tapahtuu yli hallinnonalojen eri organisaatioiden toimijoiden yhdistäessä voimansa (Äikäs ym. 2022, 181). Timperin (2022, 48) mukaan monialaisessa yhteistyössä sosiaali- ja terveysalalla korostuu työn eettisten vaatimusten ja arvoperustan ymmärrys, palvelujärjestelmätuntemus, asiakaslähtöisyys sekä monialaiset yhteistyötaidot. Ammattilaisten on tunnettava toistensa asiantuntijuus, jotta monialaiseen työhön sisältyvä riittävä palvelujärjestelmätuntemus asiakaslähtöisyyden toteutumiseksi. Myös Talentian (2022b, 48) sosiaalialan ammattihenkilön eettisissä ohjeissa nostetaan monialaisen yhteistyön edellytyksiksi ammattilaisen oman toiminnan kriittinen arviointi sekä oman ja muiden ammattialojen työntekijöiden näkemysten ja osaamisen arvostaminen ja tunnustaminen.

Tänä päivänä perheiden ongelmat ovat monimuotoistuneet, mikä on lisännyt perheiden kanssa työskentelevien eri alojen ammattilaisten määrää. Monialaisen yhteistyön tavoite on vähentää tällöin työn pirstaleisuutta ja päällekkäisyyttä. Yli ammatillisten rajojen tehtävässä yhteistyössä muotoillaan tavoitteet ja tehdään päätökset yhdessä. Koko prosessin ajan lapsen vanhempien osallisuutta yhteistyöhön tuetaan, ja arvostetaan heidän asiantuntemustaan lapsen asioissa. (Määttä & Rantala 2022, 223, 236.) Yhteistyön osapuolten näkökulmat käsiteltävään asiaan ovat tasa-arvoisia, eikä eri ammattiryhmien näkemyksiä aseteta hierarkkiseksi. Oleellista yhteistyön onnistumiselle on osapuolten vahva vuorovaikutusosaaminen. (Äikäs ym. 2022, 179, 180.)

Monialaisella yhteistyöllä edistetään yhteistä ymmärrystä toimimalla erilaisissa verkostoissa sekä kokoamalla näkökulmia ja tietoa yhteen (Äikäs ym. 2022, 180). Varhaiskasvatusympäristössä monialainen yhteistyö nähdään ensiarvoisen tärkeänä erityisesti silloin, kun perheessä esiintyy haasteita muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmien, köyhyyden, vaikeiden sairauksien tai työttömyyden muodossa (Rantala & Uotinen 2018, 136). Varhaiskasvatuksen sosionomi osaa tunnistaa ja arvioida lapsen ja perheiden tarpeita verkostoyhteistyölle sekä ohjata perheitä monialaisessa palvelujärjestelmässä. Sosionomiopinnoissa opitaan kehittämään myös vuorovaikutustaitoja ja ryhmässä toimimista sekä tunnistamaan oman persoonan ja itsetuntemuksen merkityksiä työvälineenä. (LAB-ammattikorkeakoulu b.)

Haastattelemamme varhaiskasvatuksen sosionomi näki monialaisen yhteistyön toteuttamiselle työssään haasteeksi sosionomin kiinteän työskentelyn lapsiryhmässä ja tämän myötä riittämättömät aikaresurssit. Varhaiskasvatuksen opettajalle kuuluvaa lapsiryhmän ulkopuolista suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyöaikaa (SAK-aikaa) ei mitoiteta lainkaan sosio- nomeille, eikä lapsiryhmän arjessa jää aikaa yhteistyöverkostoissa toimimiseen. (Kallio 2023.)

Haasteena yhteistyölle ilmenee toisinaan myös eri toimijoita koskeva erilainen lainsäädäntö, vaihtelevat toimintakulttuurit ja päämäärät sekä salassapitosäädökset (Määttä & Rantala 2022, 223). Asiantuntijuuden jakaminen monialaisessa yhteistyössä nähdään kuitenkin tärkeänä osana palvelukokonaisuuksien kehittämistä, mahdollistaen paremman asiakkuuksien hallinnan yli sosiaali- ja terveyspalveluiden rajojen (Timperi 2022, 49).

Palveluohjausosaaminen

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta vaaditaan vankkaa palveluohjausosaamista, jotta asiakkaat saavuttavat tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet (Helminen 2022, 280). Palveluohjaus on osa sosionomin sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamista (Soamk 2023, 2). Sosionomiksi valmistuva tunnistaa yksilön ja yhteisön hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, hallitsee sosiaaliturvan sekä hyvinvointia tukevat palvelut ja toimijat. Asiakastyössä sosionomi osaa kohdata asiakkaan ammatillisesti, tukea asiakkaan toimijuutta sekä tuntee asiakastyön prosessin. Opinnoissa tutustutaan erillisillä opintojaksoilla lapsi- ja perhelähtöisiin palveluihin sekä päihde- ja mielenterveystyön palveluihin. Varhaiskasvatukseen suuntautunut sosionomi osaa tarpeiden mukaisesti tukea lasta ja perheitä palveluohjauksen keinoin. (LAB-ammattikorkeakoulu b.) Lasten ja perheiden palveluiden ja tukitoimien tuntemus sekä näihin liittyvä palveluohjaus nähdäänkin varhaiskasvatuksessa erityisesti varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen osa-alueeksi (OKM 2021, 84).

THL (2021a) määrittelee palveluohjauksen työksi, jolla kartoitetaan asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti sekä edistetään eri organisaatioiden ja hallinnonalojen välistä yhteistoimintaa. Palveluohjaus nähdään tarpeelliseksi erityisesti erilaisissa elämän muutos- ja siirtymävaiheissa tai asiakkaan omatessa pitkäaikaisia tai monimuotoisia palvelutarpeita. Palveluohjauksella pyritään yhdessä asiakkaan kanssa tutkimaan erilaisia vaihtoehtoja, ratkaisuja ja palvelumahdollisuuksia (Suominen 2022, 21). Palveluohjaaja ottaa prosessissa vastuun asiakkaan palvelukokonaisuudesta ja valvoo palveluprosessin suunnitelmien mukaista etenemistä. Yhdessä asiakas ja palveluohjaaja huolehtivat tarpeellisten palveluiden suunnittelusta, hankkimisesta sekä yhteensovittamisesta. (THL 2021a.)

Palveluohjaus on vahvasti asiakaslähtöisyyteen nojautuva työmenetelmä, jota käytetään laajasti sosiaali- ja terveysalalla. Palveluohjauksessa toiminnan keskiössä on asiakas,

jonka ympärille verkostoksi kootaan asiakkaan läheiset ja tarvittavissa palveluissa toimivat ammattilaiset. Palveluohjaus lähtee liikkeelle asiakkaan omista tarpeista ja tavoitteista pyrkien vahvistamaan asiakkaan elämän toimivia osa-alueita. Palveluohjauksen keskeisimpiä periaatteita ovat aito ja laadukas kohtaaminen, asiakkaan rooli oman elämänsä asiantuntijana, luottamus, ratkaisukeskeinen työote sekä oikea-aikaisuus niin palveluissa kuin palveluohjauksessa. (Suominen & Juntunen 2021, 6–8.) Suominen (2022, 29) painottaakin, ettei palveluohjauksella yritetä muuttaa asiakasta ihmisenä, vaan muokata hänen elämäänsä vaikuttavia rakenteita ja olosuhteita. Samalla vahvistetaan asiakkaan sidoksia omaan sosiaaliseen verkostoonsa.

Palveluohjausta voidaan toteuttaa kolmen eri mallin mukaisesti asiakkaan tarvitseman avun intensiivisyyteen perustuen (Suominen 2022, 24). Palveluneuvonnassa keskitytään asiakkaan kysymyksiin vastaamiseen ja palveluista tiedottamiseen (Kero & Kosunen 2022, 160). Palveluohjauksellisella työotteella voidaan koordinoida asiakkaan tarvitsemia eri palveluita ja tukea asiakkaan omaa toimijuutta palvelujensa kokonaisuudessa. Työmuodoksi palveluohjauksellinen työote sopii erityisesti silloin, kun organisaatiossa ei ole erillistä palveluohjaajaa tai monialaiseen verkostotyöhön yhteensovittamaan työn tavoitteita ja toteutusta. (Juntunen 2022, 258.) Palveluohjauksellinen työote vähentää palvelujärjestelmän heikkouksien heijastumista asiakkaan elämään (Malin-Kaartinen 2022, 33). Toiminnan intensiivisin muoto on varsinainen palveluohjaus, jota tarvitaan, kun asiakkaan elämäntilanne on erityisen vaikea ja elämänhallinta heikkoa (Suominen & Juntunen 2021, 3). Kaikissa palveluohjauksen muodoissa tavoitellaan voimavarasuuntautuneen työotteen avulla asiakkaan voimavaraistumista omien asioidensa hoitamiseen. (Kero & Kosunen 2022, 167.)

Perheiden palveluohjauksen tavoite on saavuttaa kaikille perheenjäsenille mahdollisimman sujuva arki. Palveluohjauksen tuleekin olla monimuotoista, kohtaavaa ja perhelähtöistä sekä pyrkiä jaettuun asiantuntijuuteen ja valtaan vanhempien asiantuntijuutta arvostaen. (Kero & Kosunen 2022, 160.) Varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä toimiva sosionomi kykenee tunnistamaan lapsen ja perheen tuen tarpeita sekä ohjaamaan heidät soveltuvien tukitoimien piiriin kasvun ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi (Nivala & Rönkkö 2021, 135).

Kulttuurinen moninaisuus

Varhaiskasvatukseen osallistuu yhä enemmän myös maahanmuuttajataustaisia lapsia ja kulttuurinen moninaisuus on tullut monin tavoin osaksi myös lasten elämää globalisoitumisen myötä. Varhaiskasvatustyötä ohjaavissa asiakirjoissa korostetaan moninaisuuden kunnioittamista toiminnassa. (Eerola-Pennanen 2020, 241.) Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana varhaiskasvatusyhteisössä. Jokaisen ihmisen perusoikeutta omaan kieleen,

kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen kunnioitetaan. Varhaiskasvatustyössä arvostetaan ja pyritään toiminnassa hyödyntämään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliämme sekä kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista ympäristön ja yhteisön monimuotoisuutta. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytetään tietoa eri kulttuureista ja katsomuksista sekä kykyä asettua toisen ihmisen asemaan ja nähdä asioita eri näkökulmista. (OPH 2022, 32.)

Sosionomiopintoihin kuuluvan kulttuurisen monimuotoisuuden opintokokonaisuus antaa valmiudet tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuus ilmiönä, tunnistaa interkulttuurisen osaamisen malleja sekä ohjata asiakkaita kulttuurisensitiivisesti yhdenvertaisuutta edistään (LAB-ammattikorkeakoulu b). Interkulttuurinen osaaminen sisältää valmiudet, joiden avulla eri kulttuureja edustavat ihmiset voivat saavuttaa yhteisymmärryksen, toimia onnistuneesti vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä. Interkulttuurinen osaaminen on sisäistettyä asennoitumista, käyttäytymistä ja toimintaa. (Jokikokko 2002, 85.)

Kulttuurisensitiivinen työote on osa interkulttuurista osaamista sosiaalialan työssä, pitäen sisällään halua, herkkyyttä ja kykyä ymmärtää eri taustoista tulevia ihmisiä (Pekkanen 2014, 27; THL 2021b). Sirkon ja Kyrönlammen (2021, 85–86) tutkimuksessa varhaiskasvattajien kulttuurisensitiivisyys näyttäytyi lasten ja perheiden osallisuuden sekä moninaisuuden, lasten yksilöllisyyden ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tukemisena sekä vanhempien kanssa toteutetussa yhteistyössä.

Perheiden kulttuurinen moninaistuminen heijastuu myös perheiden käyttämiin palveluihin. Ammattilaisten on varmistettava palveluissa yhdenvertaisuuden toteutuminen ja ehkäistävä syrjintää, käyttäen tarvittaessa apuna positiivista erityiskohtelua. (Säävälä 2017, 200–202.) Kulttuurisensitiivisesti toteutettavat palvelut joustavatkin erilaisten asiakkaiden tarpeiden mukaan, muun muassa tarjoamalla tavanomaista kokonaisvaltaisempaa ja pidempiaikaisempaa tukea (THL 2021b).

3 Varhaiskasvatuksen ja lapsiperhepalveluiden yhteistyö

3.1 Lapsiperheen määritelmä

Tilastokeskus (2020) määrittelee lapsiperheeksi perheen, jossa asuu kotona vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Perheen voivat muodostaa yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat sekä rekisteröidyssä parisuhteessa elävät henkilöt ja heidän lapsensa. Myös jompikumpi vanhemmista voi lapsineen muodostaa perheen. Jos asuntokuntaan kuuluu useampia sukupolvia, lasketaan perheeseen kuuluviksi vain kaksi sukupolvea nuorimmasta alkaen. Lapsiksi lasketaan vanhemman kanssa asuvat biologiset lapset, adoptiolapset, ja vahvistetut lapset, myös niissä tapauksissa, kun lapset ovat vain toisen vanhemman. Uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa kaikki lapset eivät ole puolisojen yhteisiä.

Suomen väestöstä vuonna 2020 kuului 37 prosenttia lapsiperheisiin. Yleisin perhemuoto lapsiperheissä (56 %) oli eri sukupuolta olevan avioparin muodostama perhe, viidenneksen ollessa avoparien muodostamia perheitä. Äiti ja lapsia -perhemuodon osuus lapsiperheistä oli 20 prosenttia, isä ja lapsia -perheitä ollessa vain neljä prosenttia sekä uusperheitä yhdeksän prosenttia. Lapsiperheistä samaa sukupuolta olevien avioparien muodostamia oli 667 ja rekisteröityjen parien muodostamia 219. Eronneiden vanhempien lapset lasketaan kuuluvan mahdollisesta yhteishuoltajuudesta huolimatta siihen perheeseen, missä he ovat virallisesti kirjoilla. (Tilastokeskus 2021.)

Perhekäsitykset ovat kuitenkin vaihtelevia ja henkilön oma käsitys perheestään voi vaihdella niin iän kuin elämäntilanteiden mukaan. Vaikka tilastollisesti perheenjäsenet lasketaan samassa osoitteessa asuvista henkilöistä, perhekäsitys voi sisältää silti vanhempien erojen ja muuttuvien perherakenteiden myötä eri kodeissa asuvia perheenjäseniä. Perheessä ilmeneviä keskeisimpiä rooleja ovat vanhemman, huoltajan, puolison, lapsen ja sisaruksen roolit. (Määttä & Rantala 2022, 97–98.)

Vaikka suomalainen perhekäsitys on yleisimmin suppea, laskien perheenjäseniksi lähinnä ydinperheen, monissa muissa kulttuureissa perhekäsitys liittyy perheeseen laajemman sukulaisuuden (Säävälä 2017, 191). Perhetutkijat pitävät perheen koostumusta tärkeämpänä määritelmänä perheelle sitä, mitä perhe tekee. Hyvin tehtävänsä täyttävä perhe pitää huolta jäsentensä taloudellisesta turvallisuudesta, lastensa kasvatuksesta ja koulutuksesta, yhteenkuuluvuuden tunteesta, suojelee haavoittuvia perheenjäseniään sekä on avoin, joustava, vastuullinen ja vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. (Jokinen 2017, 126, 141.)

Perheisiin liittyy erilaisia asenteita ja oletuksia, jotka voivat näyttäytyä muun muassa ydinperhettä ihannoivana ilmapiirinä tai palveluiden suuntaamisena ”tavanomaisena” pidetyille

perheille. Monimuotoisia, perinteisestä ydinperhemallista poikkeavia, perheitä arvioidaan suomalaisista perheistä olevan kuitenkin yli kolmasosa. Erilaisia perhemuotoja ja perheelistymisen tapoja arvostavaa ja yhdenvertaisuutta edistävää ilmapiiriä tulisikin vahvistaa palveluissa. Lapsiperheen kokiessa muutoksia perhemuodossaan, nähdään varhaiskasvatuksella olevan keskeinen, vakauttava rooli. (Monimuotoiset perheet -verkosto 2020, 5–6, 32.)

3.2 Perhekeskustoimintamallin pääperiaatteet

Perhekeskustoimintamalli on kehitetty Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (2016–2018) tukemaan perhekeskusten kehittämistä. Toimintamallin tarkoitus on turvata erillillä maata lasten ja perheiden yhdenvertaisuuden toteutuminen sekä yhtenäistää perhekeskuksen määrittelyä ja kehittämistyötä. Se myös varmistaa perhekeskustoiminnan tavoitteiden toteutumisen ja tarjoaa raamit arvioinnille. (THL 2022a.)

Perhekeskuksella tarkoitetaan palveluverkostoa, joka kokoaa ja sitoo yhteen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut. Palveluverkoston kuuluvat siis lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvet, varhaiskasvatustalvet, perusopetus ja nuorisotalvet, kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta, erityis- ja vaativan tason talvet, opiskeluhuoltotalvet, seurakuntien ja järjestöjen talvet sekä avoimet kohtaamispaikat lapsille, nuorille ja perheille. Perhekeskustoiminnalla pyritään edistämään perheiden varhaista tukea, tarjoamaan vertaistukea ja ehkäisemään hyvinvointi- ja terveysongelmia. Sen avulla myös hillitään eriarvoistumista ja korjaavien talvetjen kustannusten kasvua. (THL 2022b.) Hastrupin ja Lindbergin (2021, 11) mukaan myös asiakkaiden palvelukokemukset paranevat, kun yhteistyö esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja lapsiperheiden sosiaali- ja terveystalvetuiden välillä toimii.

Suomessa perhekeskuksia oli vuonna 2021 toiminnassa 117, kehitteillä 55 ja suunnitteluvaiheessa 25. Perhekeskukset tarjoavat palveluitaan sekä toimipisteissä, kotiin tai muihin lasten kehitysympäristöihin vietyinä, että digitaalisesti. (THL 2022c.) Erityisesti sähköisen perhekeskuksen talvetuille on kysyntää, mikä ilmenee myös Sipilän (2022, 35, 37) toteuttamasta kyselystä, jonka mukaan vanhemmat toivovat mahdollisimman helposti saavutettavissa olevaa tietoa sekä vaivatonta ja nopeaa asiointia ammattilaisten kanssa esimerkiksi mobiililaitetta hyödyntäen. Ajantasaiset, saavutettavat ja toimivat sähköiset talvet nähdäänkin ennaltaehkäisevien talvetuiden olennaisena osana (STM 2018, 10). DigiFinland kehittää yhteistyökumppaneidensa kanssa sähköistä perhekeskusta, joka toimii asiointikanavana hyvinvointialueiden perhekeskustoiminnalle. Sähköinen perhekeskus pitää sisälleen kolme asiointikokonaisuutta: perheellisille ja perhettä perustamassa oleville (Oma-perhe), nuorille (Helpperi) sekä ammattilaisille työkäyttöön. (DigiFinland.)

LAPE-muutosohjelma sisältää neljä eri kehittämiskokonaisuutta, joista Pirkanmaan hyvinvointialue on valinnut perhekeskustoimintamallin erityiseksi kehittämisen kohteekseen. Toimintamallin sisältämät parisuhteen ja vanhemmuuden tukipalvelut, eropalvelut sekä maahanmuuttajapalvelut ovat osana tärkeää kehitystyötä. (LAPE Pirkanmaa a.) Perhekeskustoiminnan kautta Pirkanmaalla pyritään luomaan mahdollisimman toimivia rakenteita lasten ja aikuisten palvelujen yhdyspinnoille. (LAPE Pirkanmaa b). Myös varhaiskasvatusta ja koulua kehitetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuen osana, mikä edistää osaltaan perhekeskustoimintamallin rakentumista (LAPE Pirkanmaa a).

Matalan kynnyksen palvelut

Matalan kynnyksen palveluilla tarkoitetaan palveluja, joihin hakeutuminen on pyritty tekemään asiakkaalle mahdollisimman helpoksi. Tällä tavoin yritetään saavuttaa erityisesti palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneitä asiakkaita ja lisätä sosiaalista osallisuutta. Lapsiperheille suunnatut palvelut keskittyvät puolestaan tukemaan vanhempia lapsen eri kehitysvaiheissa. Matalan kynnyksen palveluiden peruspiirteinä pidetään muun muassa omaehtoista asiointia ilman lähetettä tai ajanvarausta, mahdollisimman saavutettavaa sijaintia, vähennettyä byrokratiaa ja mahdollisuutta asioida anonyymisti. Palveluissa korostetaan asiakkaan omaa tahtoa, jolloin palvelu tai hoito toteutetaan asiakkaan ehdoilla. Palvelumallilla pyritään varhaiseen puuttumiseen ja tarvittaessa monien eri palveluiden yhdistämiseen. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1, 4–5.)

LAPE-muutosohjelmassa esitettiin uudelleenorganisoidujen lapsi- ja perhepalveluiden rakennetta (Kuvio 1), joka jäsentää lapsiperheiden palveluita ja osoittaa, että kaikki peruspalvelut pyritään tarjoamaan mahdollisimman matalan kynnyksen omaisesti. Opinnäytetyösämme jäsenämme matalan kynnyksen palvelut samalla tavalla keskittyen kuitenkin varhaiskasvatuskäisille lapsille ja heidän perheilleen tarjottaviin palveluihin.

Kuvio 1. Uudelleenorganisoidujen lapsi- ja perhepalveluiden rakenne (STM)

Perheiden tuen tarve voi liittyä erilaisiin perhetilanteisiin, elämänmuutoksiin ja lapsen kehityksen haasteisiin. Perheille suunnattujen matalan kynnyksen sosiaalipalveluiden tavoitteena onkin tukea perheen vuorovaikutustaitoja, vanhemmuutta sekä arkirutiinien hallintaa. (Lammi-Taskula ym. 2020, 1.)

Valtioneuvoston (2021, 24) lapsistrategian linjauksissa nostetaan esille ehkäisevien toimintamuotojen ja varhaisen tuen kehitysmahdollisuuksien tunnistaminen sekä matalan kynnyksen toimintamuotojen kehittäminen. Myös Tampereen (2022c, 31–32) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 lapsiperhepalveluiden painopiste suunnataan ennaltaehkäiseviin palveluihin, jolloin lasta ja perhettä autetaan oikea-aikaisesti matalalla kynnyksellä. Varhaisen vaiheen lapsiperhepalveluja kehitetään matalan kynnyksen perhekeskustoimintamallin mukaisesti, jolloin avun saaminen koettaisiin mahdollisimman helpoksi ja selkeäksi.

Perhelähtöisyys

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) yksi päätavoite on muokata lapsiperhepalveluista lapsi- ja perhelähtöinen kokonaisuus (STM 2016, 14–15). Tämä vaatii toteutukseen panostamista yhdyspinnoilla työskentelyn osaamiseen sekä dialogisiin ja verkostomaisiin työtapoihin. Perhelähtöistä toimintakulttuuria leimaa perheiden tukeminen heidän omissa arjen ympäristöissään sekä mahdollisuus määritellä itse tarvitsemaansa tukea. (Heinonen ym. 2018, 29, 163–164.)

Määttä ja Rantala (2022, 247) kokoavat perhelähtöisen toiminnan ulottuvuuksiksi Rantalan (2002) tekemän tutkimuksen pohjalta tiedon ja vastuun jakamisen, koko perheen hyvinvoinnin huomioimisen, perheen oman asiantuntijuuden kunnioittamisen sekä vanhempien mielipiteiden kuulemisen. Perhelähtöisessä työskentelyssä huomioidaan kaikki perheenjäsenet: vanhemmat, sisarukset, isovanhemmat ja mahdolliset muut läheiset (Heinonen ym. 2018, 66). Perhelähtöisellä toiminnalla tavoitellaan perheen selviytymistä arjen vaatimuksista, mikä nähdään perheen valtaistumisen kanssa lapsen myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin edellytyksiksi. Perhelähtöisessä työssä perheen osallisuus on keskeistä ja perhe nähdään ammattilaisen kanssa tasavertaisena yhteistyökumppanina. Ammattilaisen työtapa kunnioittaa perheiden kulttuurisia eroavaisuuksia, erilaisia uskomuksia, arvoja sekä selviytymistapoja. (Määttä & Rantala 2022, 227–228, 247.) Perhelähtöisyyden tulee sisältyä ammattilaisen työtteeseen asiakastyössä, johtamiseen ja palveluiden järjestämiseen, jotta perhelähtöisyys on koko toimintaa ohjaava tekijä (Heinonen ym. 2018, 52).

Olennainen osa perhelähtöistä työtä on ammattilaisten välinen yhteistyö ja valmius perheen ohjaamiseen tarvittavien eri palveluiden äärelle (Määttä & Rantala 2022, 228). Jotta palvelukokonaisuuden perhelähtöisyys toteutuisi parhaiten, pitäisi palvelujärjestelmää tarkastella asiakkaan näkökulmasta ja perheen tarpeet ymmärtäen. Tämän ymmärryksen pohjalta työ ja sitä tukevat rakenteet tulisi organisoida perhettä parhaiten hyödyttävällä tavalla. (Heinonen ym. 2018, 52.)

Vanhemmuuden tukeminen

YK:n Yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (1991, 18 artikla) määritetään sopimusvaltioissa ensisijaisen vastuun lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä olevan lapsen huoltajilla yhteisesti. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot kuitenkin sitoutuvat antamaan vanhemmille kasvatustehtävässään asianmukaista apua lapsen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi.

Tänä päivänä yksilöllisyyttä korostavat arvot, perheiden pienentyminen ja eri sukupolvien välisen yhteistyön ja tuen väheneminen ovat kaventaneet merkittävästi mahdollisuutta

saada tukea vanhemmuuteen omasta lähipiiristä. Perheen arkea voivat varjostaa monenlaiset ongelmat liittyen ihmissuhteisiin, liialliseen kuormitukseen, avuttomuuden kokemuksiin sekä kasvatusvastuuseen lapsista. Voimakkainta tukea vanhemmuuteen tarvitaan, kun vanhemmilla esiintyy keskinäisiä jatkuvia erimielisyyksiä, eroon liittyviä sekä eron jälkeen ilmenneitä haasteita, mielenterveys- ja väkivaltaongelmia tai runsasta päihteidenkäyttöä. Sekä varhaiskasvatuksen että yhteiskunnan palveluiden tulisikin olla näissä tilanteissa tukemassa vanhemmuutta, ja samalla koko perhettä. (Määttä & Rantala 2022, 117–118, 128.)

Jos lapsen käyttäytymisessä ilmenee päiväkodissa haasteita, on syytä pysähtyä tarkastelemaan käyttäytymisen taustalla olevia tekijöitä laajemmin. Pelkkään lapsen käyttäytymiseen kohdistuva ratkaisu ei ole riittävä tilanteissa, joissa käyttäytyminen johtuu perherakenteeseen tai vanhemman toimintaan liittyvästä pulmasta. (Määttä & Rantala 2022, 137.) Maahanmuuttajat voivat tarvita erityisesti tukea vanhemmuuteen joutuessaan uudessa ympäristössään mahdollisesti arvioimaan uudelleen omia arvojaan, tapojaan ja tottumuksiaan sekä sopeuttamaan vanhempana toimimistaan lainsäädäntöömme, joka kieltää muun muassa kuritusväkivallan. Maahanmuuttajavanhemmalta saattaa myös puuttua täysin luonnollinen tukiverkko ja paikallisen palveluverkoston tuntemus. (Santalahti 2019, 101.)

FinLapset kyselytutkimuksella kerätään tietoa pienten lasten perheiden terveydestä, hyvinvoinnista, palvelujen käytöstä ja palvelukokemuksista. Vuoden 2018 tutkimuksessa suurin osa (91 %) nelivuotiaiden lasten vanhemmista määritteli olevansa tyytyväinen vanhemmuuteensa. Kuitenkin 35 prosenttia koki laiminlyövänsä kotiasioita työn vuoksi ja 12 prosenttia vanhemmista koki riittämättömyyttä vanhempana. Jaksamisen haasteita kertyi erityisesti ainoana aikuisena lapsensa kanssa asuville vanhemmille. Lapseen liittyvissä tuen tarpeissa vanhemmat kääntyivät rohkeasti ammattilaisten puoleen, mutta vanhemmuuteen tai parisuhteeseen liittyvissä asioissa tuen tarve jätettiin varsin usein ilmailematta. Erityisesti oman jaksamisensa, psyykkisen kuormituksen ja yksinäisyyden kanssa kamppailevat vanhemmat jättivät kertomatta ammattilaisille tuen tarpeistaan. Tutkimuksessa lastenneuvolaa koskevasta osuudesta nousi esille, että perheille tarvittaisiin tukea erityisesti vanhempain jaksamiseen ja lapsen ikätasoisien kehityksen tukemiseen. Tutkimustulosten perusteella nähtiin, että kaikissa lapsiperhepalveluissa tulisi kiinnittää huomiota koko perheen hyvinvointiin ja erityisesti lisätukea tarvitsevien pienten poikien, erillään asuvien tai yhden vanhemman perheisiin. (Vuorenmaa 2019, 1, 6–8.)

Vanhemmuuden tukeminen terveyttä ja hyvinvointia edistäen sekä ongelmia ja vaikeuksia ehkäisten, on kaikkien perhekeskuksen toimijoiden yhteinen tehtävä. Tuen painopiste ja luonne vaihtelevat palvelun lakisääteisen tehtävän ja toimijoiden koulutuksen sekä vanhempain yksilöllisten tilanteiden mukaisesti. Lähestymistapana pidetään voimavaroja

vahvistavaa työtettä. Vanhemmuuteen saatu tarpeenmukainen tuki turvaa niin lapsen kuin vanhempien hyvinvointia. Tuen sisältö voi olla tiedollista tai emotionaalista, ja sillä tähdätään vanhemmuustaitojen vahvistumiseen tarjoamalla konkreettista apua kodin ja lasten hoitoon sekä arjen hallintaan. Myös vertaistuen ja yhteisöllisyyden keinoin voidaan perhekeskuksissa tukea vanhemmuutta. (Pelkonen 2019, 106, 108.)

3.3 Perhekeskuksen lapsiperhepalvelut

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistetään sosiaali- ja terveystaloudellisesti. Tavoitteena on tarjota apua asiakkaille ennaltaehkäisevästi. Palveluiden on tärkeää muodostaa monialainen kokonaisuus, joka ulottuu kaikkiin lasten ja nuorten palveluihin, kuten sivistys-, nuoriso-, kulttuuri-, liikunta sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluihin. Palveluiden tulee olla myös helposti saavutettavissa lasten ja nuorten omissa kasvuympäristöissä, kuten kotona, varhaiskasvatuksessa ja koulussa. (THL 2022d.)

Varhaiskasvatuksen ohjaaja

Tampereen kaupunki palkkasi vuonna 2019 sosionomeja (AMK) varhaiskasvatuksen ohjaajiksi valtion Positiivisen diskriminaation edistämisen -hankkeen erityisavustuksella. Hankkeessa kiertävän sosionomin eli varhaiskasvatuksen ohjaajan tehtäviin kuuluu hyödyntää moniammatillisesti LAPE-toimintamallia (perhekeskustoimintaa) erilaisten perheiden tukemisessa. Tehtävänä on myös auttaa perheitä kasvatus- ja opetusjärjestelmään koutoutumisessa ja toimia oman alueen päiväkodeissa ilmenevien tarpeiden mukaan. Työalueita on viisi (keskusta, etelä, länsi, koillinen ja kaakko), joista jokaisesta vastaa yksi ohjaaja. (Laaksonen 2021, 9–10.)

Varhaiskasvatuksen ohjaajan työ on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää perheohjauksellista työtä, jota tehdään perhekeskustoimintamallin mukaisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (Leino ym. 2022). Laaksonen (2021, 10) kuvaa työn tapahtuvan varhaiskasvatuksen ja sosiaalipalvelujen rajapinnassa.

Keskustelutuki on maksutonta ja nopeasti saatavilla ilman ajanvarausta ja asiakkuutta. Tarvittaessa perhe saatetaan lisätuen piiriin. Työskentelyn teemoja ovat muun muassa perheen arkeen liittyvät aiheet, vanhempien uupumus, lapsen tai vanhemman tunnesäätely, nepsy-piirteet, parisuhdeasiat ja erotilanteet, uusperhekuviot sekä perheen suru. Myös oleskelulupa-asioiden, haastavien taloudellisten tilanteiden, lähisuhdeväkivallan, vanhemman itsetuhoisuuden sekä mielenterveys- ja päihdepuhkeiden teemoihin tarjotaan keskustelutukea ja palveluohjausta. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle varhaiskasvatuksen ohjaaja toimii puolestaan ammatillisena tukena. Sen lisäksi ohjaajat toimivat myös osana

hyvinvointialueen perhekeskustiimiä, jolle kuuluu monenlaista verkosto- ja kehitystyötä. (Leino ym. 2022.)

Laaksosen (2021, 68–69) varhaiskasvatuksen ohjaajan työhön liittyvässä, perheille ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatussa kyselyssä selvisi, että varhaiskasvatuksen ohjaajan työn mukaiselle osaamiselle on tarvetta. Kyselyn perusteella perheiden yhteydenotot liittyvät laajasti monenlaisiin perhe-elämän asioihin, joista osa linkittyy vahvemmin myös sosiaalialaan. Lisäksi esille nousi vahvasti palveluohjaus- ja palvelujärjestelmäosaaminen, joista sekä vanhempien että varhaiskasvatuksen henkilöstön koetaan hyötyvän.

Sosiaali- ja terveyspalvelut

Lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden tarkoituksena on ylläpitää ja edistää kohderyhmän turvallisuutta, osallisuutta, toimintakykyä ja sosiaalista hyvinvointia (THL 2022e). Sosiaalipalveluita on järjestettävä perheelle tuen tarpeen mukaan, sillä sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 13 §) määrittää lapsen ja perheen oikeudeksi saada välttämättömät lapsen kehitykseen ja terveyteen vaikuttavat sosiaalipalvelut tarvitsemassaan laajuudessa. Palvelujen on myös tuettava huoltajia tai muita vastaavassa asemassa olevia henkilöitä lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa.

Perheillä voi olla monenlaisia tuen tarpeita liittyen esimerkiksi asumisen tai taloudellisen tuen tarpeisiin, jokapäiväisen elämän tukemiseen ja syrjäytymisen torjumiseen sekä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseen. Tukea tarjotaan myös äkillisiin kriisitilanteisiin, perheissä esiintyviin mielenterveysongelmiin, päihteiden ongelmakäyttöön tai sairaudesta tai vammasta johtuviin avuntarpeisiin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 11 §.) Perheen kanssa tehtävä palvelutarpeen arviointi sisältää yhteenvedon asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta ja hänen tarvitsemistaan sosiaalipalveluista (THL 2022d). Perheille on pyrittävä järjestämään tarvitsemansa sosiaalipalvelut peruspalvelujen yhteydessä, jolloin ne olisivat mahdollisimman saavutettavissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 33 §).

Pirkanmaan hyvinvointialueella tarjotaan tukea vanhemmuuden ja perhearjen haasteisiin muun muassa lapsiperheiden palveluohjauksen, sosiaaliohjauksen, perhetyön, kotipalvelun ja vertaistukitoiminnan kautta. Kiireettömissä asioissa huoltajat voivat ottaa yhteyttä myös sähköisellä Pyydä apua lapsiperheelle -lomakkeella, jolloin perhe ohjataan viestin sisällön ja ilmenevän tuen tarpeen mukaan oikeanlaisen palvelun piiriin. (Pirkanmaan hyvinvointialue a.)

Perusterveydenhuolto sisältää väestön terveyden edistämistä, terveydentilan seurantaan sekä erilaisia terveyspalveluita, jotka hyvinvointialueen tulee järjestää. Perusterveydenhuollon palveluihin kuuluvat muun muassa neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon

palvelut, suun terveydenhuolto, avosairaanhoidon yleislääketieteen vastaanotto toiminta sekä perustason mielenterveys- ja päihdehoito ja kuntoutus. Terveydenhuollon tavoitteena on ylläpitää ja edistää väestön hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä sekä sosiaalista turvallisuutta ja näin ollen kaventaa myös terveyseroja. (STM 2023a.)

Äitiys- ja lastenneuvolatyö on perusterveydenhuollon keskeinen ehkäisevän ja terveyttä edistävän toiminnan osa. Neuvolatoimintaan sisältyvät sikiön kehityksen sekä raskaana olevan ja synnyttäneen naisen terveyden edistämisen lisäksi lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen, kasvun ja hyvinvoinnin seuranta ja edistäminen. Neuvolan tehtäviin kuuluu myös tukea perheen hyvinvointia ja vanhemmuutta sekä edistää lapsen kasvu- ja kehitysympäristön terveellisyyttä. Lisäksi neuvola pyrkii tunnistamaan varhaisessa vaiheessa erityisen tuen ja lisätutkimusten tarpeita ja ohjaamaan perheitä tarvittaessa eteenpäin oikeanlaisen hoidon piiriin. Neuvolat tekevät monialaista yhteistyötä muun muassa varhaiskasvatuksen, lastensuojelun, erikoissairaanhoidon ja muusta sosiaalitoimesta olevien toimijoiden kanssa. (STM 2023b.)

Pirkanmaan hyvinvointialueen neuvolapalveluissa korostetaan koko perheen hyvinvointia. Neuvolassa tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja tarjotaan mahdollisuus myös ryhmämuotoisiin palveluihin, kuten perhevalmennuksiin. (Pirkanmaan hyvinvointialue b; Pirkanmaan hyvinvointialue c.)

Järjestöjen ja seurakuntien palvelut

LAPE-muutosohjelman ydinideaan liittyy vahvasti yhteistyön rakentaminen eri toimijoiden, myös seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Suomessa seurakunnilla ja järjestöillä onkin aina ollut osuutensa hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisessa, sillä ne pystyvät tukemaan perheitä konkreettisin tavoin varhaisesti, intensiivisesti ja universaalisti. Erilaiset avoimet ja helposti lähestyttävät toimintamuodot mahdollistavat yhteisöllisyyden rakentumisen ja perheiden tukemisen. (Hastrup ym. 2019, 5–6.)

Lapsiperheille tukea ja palveluita tuottavat erilaiset liikunta- ja kulttuurijärjestöt sekä sosiaali- ja terveysjärjestöt. Järjestöjen matalan kynnyksen ja varhaisen tuen kohtaamispaikoja ovat muun muassa perheentalot, perhekahvilat, kumppanuustalot sekä kansalaistalot. Toiminta kohtaamispaikoissa voi olla avointa osallistavaa toimintaa, ryhmä- ja vertaistoimintaa sekä lasten iltapäivätoimintaa. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) on nykyisin taustatahona useissa perhekahviloissa. (Hastrup ym. 2019, 5, 8.) MLL tarjoaa monenlaista tukea perheille ja vanhemmille lähes jokaisessa Suomen kunnassa sekä koko maan kattavasti sähköisesti chatin, vanhempainpuhelimien ja keskustelualueen kautta (MLL). Tampereella paikallisia MLL:n palveluita löytyy eri ikäryhmille sekä keskos-, monnikko-, ero- ja uusperheille (MLL Tampereen osasto).

Evankelis-luterilainen seurakunta järjestää puolestaan monenlaista maksutonta lapsi- ja perhetyötä. Seurakunta tukee yhteisölähtöisessä työssään esimerkiksi koulujen ja oppilaitosten toimintaa kumppanuuden ja yhteistyön hengessä. Yhteistyökumppaneita ovat monet kunnan toimijat, kuten perhetyö ja neuvola, sekä muut järjestöt. (Hastrup 2019, 6, 11.) Tampereen seurakunnat tarjoavat muun muassa keskusteluapua, perheneuvontaa, parisuhdekursseja ja erilaisia vertaistukiryhmiä niin aikuisille kuin lapsillekin. Seurakunnan kautta on saatavilla myös työllistymisen tukea, raha-asianeuvontaa ja ruoka-apua. (Tampereen seurakunnat.)

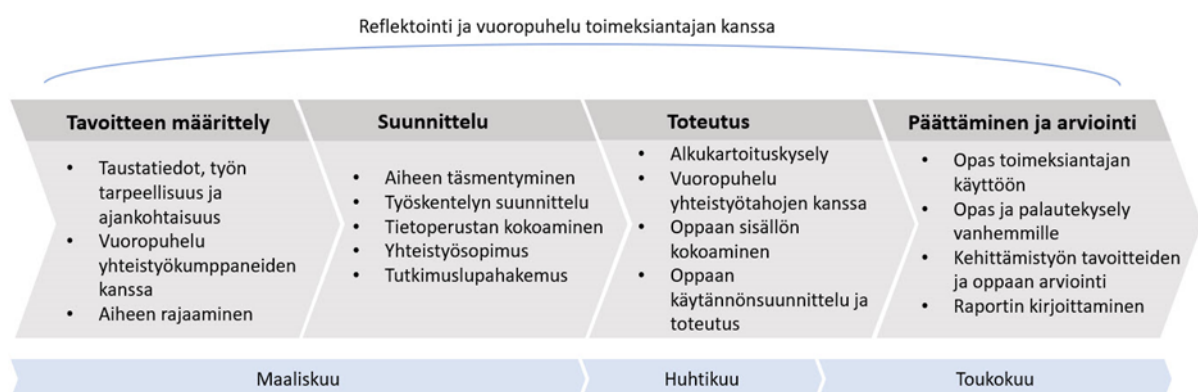
4 Opinnäytetyön toteuttaminen

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja lineaarinen malli

Toiminnallinen opinnäytetyö on kokonaisuus, jossa yhdistyy tutkimuksellinen asenne sekä työelämälähtöisyys ja käytännölläisyys. Sen lopputuotoksena on aina konkreettinen tuote, kuten opas, esite, portfolio tai tapahtuma. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 51.) Opinnäytetyön tuotoksena syntyneellä oppaalla pyritään lisäämään Hallilan päiväkodin vanhempien tietoutta matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista. Tuotoksen tavoitteena on Kostamon ym. (2022, 9–11, 13) mukaan palvella valittua kohderyhmää ja toimintaympäristön arjen käyttäjiä sekä vastata havaittuun kehittämistarpeeseen. Varsinaisen tuotoksen lisäksi koostaan sen kehittämistyöstä ja toteuttamisprosessista kirjallinen opinnäytetyöraportti.

Toiminnallisen opinnäytetyön toteutus ja tuotoksen kehittäminen edellyttää toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (Salonen 2013, 6). Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan, Hallilan päiväkodin, kanssa hyödyntäen kehittämistyössä Tampereen kaakon alueella toimivan varhaiskasvatuksen ohjaajan sekä -sosionomin näkemyksiä ja Talentiasta suunnitteluvaiheessa saamaamme neuvonnallista apua. Toimeksiantajan kautta pystytään myös peilaamaan tietoja ja taitoja ajankohtaisia työelämän tarpeita vastaaviksi (Vilka & Airaksinen 2003, 16–17).

Opinnäytetyö toteutettiin lineaarisen mallin mukaisesti, joka on yksi Salosen (2013, 15) kehittämisprosessin ideaalimalleista. Sen vaiheet etenevät kaavamaisesti ja peräkkäin tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja lopulta projektin päättämiseen ja arviointiin. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Opinnäytetyön eteneminen lineaarisen mallin mukaisesti (mukailtu Salonen 2013, 15)

4.2 Tavoitteen määrittely

Kehittäminen alkaa ongelmasta tai kysymyksestä, johon vastauksen toiminnallisessa opinnäytetyössä antaa syntyvä tuotos. Opinnäytetyön aiheen tulisi edistää tekijänsä asiantuntemusta, verkostoitumista sekä vahvistaa tekijän työelämätaitoja ja ammatillista kehittymistä. Lähtökohta toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyölle voi olla hyvin käytännönläheinen, esimerkiksi opintoihin liittyvässä harjoittelussa syntynyt oivallus. (Kostamo ym. 2022, 21, 39.) Idea opinnäytetyömme aiheesta syntyi syksyllä 2022 meidän molempien suorittaessa tahoillamme sosionomiopintojemme ensimmäistä työelämäharjoittelua varhaiskasvatuksessa. Näimme varhaiskasvatuksen käytännön työssä toimiessamme tarpeen selkeyttää niin itsellemme kuin varhaiskasvatuksen asiakasperheille varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ja roolia varhaiskasvatustyössä sekä sosionomin osaamiseen linkittyviä lapsiperhepalveluita. Kävimme sähköpostikeskusteluja sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian, toimeksiantajamme edustajan sekä tutoropettajamme kanssa ja saimme vahvistusta aiheemme tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta. Opinnäytetyömme aihetta työstäessämme saimme Talentian työelämäasioiden päällikkö Marjo Var-salta neuvonnallista apua. Dokumentoimme alusta lähtien kaiken yhteydenpidon, tekemämme muistiinpanot ja pohdinnat yhteiselle Teams-alustalle.

Seurasimme ajankohtaista uutisointia ja haimme lähteistä tietoa aihe-ehdotuksemme tueksi. Pehdyimme varhaiskasvatusta ja sosionomin työtä määritteleviin lakeihin ja asiakirjoihin, mikä Kostamon (2022, 30) mukaan helpottaa aiheen rajaamista ja tavoitteiden saavuttamista. Varhaiskasvatusuudistukseen liittyvissä tutkimuksissa varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisen nähtiin olevan hyödynnettävissä juuri lapsiperheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen ja perheiden tuen tarpeiden hahmottamiseen (OKM 2021, 86). Vielä kiistanalainen varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva liitettiin vahvimmin perheiden palveluverkoston tuntemukseen, palveluohjaukseen ja yhteistyöosaamiseen (Karila ym. 2017, 88). Näillä perusteilla alustavaksi tarkoitukseksi työlle muodostui tiedon jakaminen vanhemmille varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta ja lapsiperheiden palveluista oppaan muodossa.

Aihetta määriteltäessä rajataan toimintaympäristö sekä mukana olevat toimijat, joilta tutkimuksessa kerätään tietoa (Salonen 2013, 17, 21). Alkuvuodesta 2023 esittelimme ideamme sähköpostitse toimeksiantajalle, jolloin myös sovimme alustavasti yhteistyöstä ja toteutuksen aikatauluista. Hallilan päiväkodissa opinnäytetyömme nähtiin hyödylliseksi erityisesti vanhempien mielipiteen esiin tuomiseksi (Federley-Koivuranta 2023a). Keskusteluissa toimeksiantajan edustajan, Hallilan päiväkodissa työskentelevän varhaiskasvatuksen opettaja

Jonna Nissilän, kanssa nousi esille tarve oppaalle, jonka avulla vanhemmille olisi helppoa jakaa tietoa lapsiperheille tukea tarjoavista matalan kynnyksen palveluista (Nissilä 2023b).

Hallilan päiväkodin johtajan Annikki Ruokolaisen (2023) kanssa käydyssä sähköpostikeskustelussa tuli ilmi, että alueella toimii varhaiskasvatuksen ohjaaja. Nissilän (2023c) kokemus oli, ettei varhaiskasvatuksen ohjaajan palvelua osattu perheissä vielä hyödyntää riittävästi. Olimme sähköpostitse yhteydessä varhaiskasvatuksen ohjaaja Jenni Lepistöön, jolta saimme tietoa hänen työnkuvastaan sekä sovimme yhteistyöstä opinnäytetyömme tiimoilta (Lepistö 2023). Ruokolainen (2023) kertoi myös, että alueen toisessa päiväkodissa työskentelee varhaiskasvatuksen sosionomi. Varhaiskasvatuksen apulaiseshenkilö Johanna Federley-Koivurannan (2023a) kanssa sovittiin, että opinnäytetyössä toisimme esille varhaiskasvatuksen sosionomin näkökulmia ja mielipiteitä.

4.3 Suunnittelu

Suunnitteluvaiheessa aiheeseen perehdytään kirjallisuuden ja tutkimustiedon avulla, muokataan kehittämisidea yhteistyökumppanin tarpeiden mukaan ja laaditaan kirjallinen suunnitelma kehittämistyöstä (Salonen ym. 2017, 60). Kirjalliseen kehittämissuunnitelmaan sisällytetään muun muassa opinnäytetyön tavoitteet ja vaiheet, toteuttamisen ympäristö sekä tiedonhankintaan käytettävät menetelmät (Salonen 2013, 17). Opinnäytetyösuunnitelmaa varten tehdyssä tiedonhaussa pysyttäydyimme uudessa ja päivitettyimmässä tiedossa, jotta työmme lopputulos olisi ajantasainen. Huomioimme toimeksiantajan toimintaympäristön hakemalla tietoa paikallisesti Pirkanmaan hyvinvointialueelta ja Tampereen kaupungin kaakon alueelta. Tiedonhaun perusteella kokosimme alustavan tietoperustan opinnäytetyöhömmme.

Olimme tehneet jo alkuvuodesta 2023 alustavan sopimuksen toimeksiannosta ja muokanneet ennen kirjallisen suunnitelman aloitusta työmme tavoitteen ja tarkoituksen vastaamaan toimeksiantajan tarpeita. Maaliskuussa teimme kirjallisen toimeksiantosopimuksen Hallilan päiväkodin kanssa sekä haimme Tampereen kaupungilta tutkimuslupaa, joka myönnettiin 30.3.2023.

Suunnitteluvaiheessa on tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä toimeksiantajan kanssa, koska toimeksiantajan tietojen avulla voidaan paremmin jäsentää toimintaympäristöä. Myös kohderyhmään on hyvä tutustua, jotta yhdessä toimeksiantajan kanssa voidaan suunnitella kehittämistyöhön sopivat käytännöt. (Kostamo ym. 2022, 30, 33.) Sähköpostitse ja paikan päällä Hallilan päiväkodissa käytyjen keskustelujen perusteella suunnitelimme käyttävämme aineistonkeruumenetelmänä vanhemmille suunnattua sähköistä kyselyä. Sovimme toteuttavamme kaksi kyselyä: alkukartoitus- ja palautekyselyn. Vilka (2021, 94) toteaa kyselyn soveltuvan erityisesti suurelle joukolle hajallaan olevia ihmisiä, ja mahdollistavan

anonyymisti vastaamisen. Lisäksi kysely säästää aikaa, ja sen toteuttamisen kustannukset ja aikataulu on melko tarkasti arvioitavissa (Hirsjärvi ym. 2015, 195).

Toimeksiantajan toiveesta myös opas lapsiperhepalveluista suunniteltiin toteutettavaksi sähköisenä versiona, josta on mahdollisuus jakaa vanhemmille myös tiiviissä muodossa olevia tulosteita. Suunnitteluvaiheessa perehdyttiin hyvän oppaan kriteereihin sekä kartoitettiin mahdollisuuksia oppaan optimaaliseksi toteuttamiseksi. Varsinainen oppaan suunnittelu tehtiin yhtäaikaisesti toteutuksen kanssa alkukartoituksen jälkeen ja kuvataan raportin luvussa 4.4 Opinnäytetyön toteutus.

Hyvän oppaan kriteerit

Hyvässä oppaassa tekstien tulee olla kohderyhmän ymmärrettävissä. Kielellisesti tekstin tulee olla selkeää ja helposti ymmärrettävää. (Kostamo ym. 2022, 179–180.) Opasteksteissä tulisi välttää erikoistermien käyttöä tai käytetty terminologia tulee selittää (Kankaanpää & Piehl 2011, 299). Tekstit tulee jäsenellä oppaassa napakasti lyhyitä virkkeitä käyttäen sekä luettelmia ja väliotsikoita hyödyntäen (Kostamo ym. 2022, 180). Hyvä opasteksti sisältää tarkoitusta parhaiten palvelevassa järjestyksessä kaiken tarpeellisen tiedon, muttei turhaa ja ylimääräistä tekstiä (Kankaanpää & Piehl 2011, 295).

Sähköiseen muotoon tehdyssä oppaassa voi hyödyntää linkkejä käsitteiden selittämiseen ja lisätiedon esittämiseen, jotta oppaan pituus pysyy kohtuullisena ja tekstit rakenteeltaan selkeinä (Kankaanpää & Piehl 2011, 296–297). Linkkien tulee erottua tekstistä ymmärrettävinä ja sisältöä kuvaavina. Tekstejä on hyvä korostaa myös visuaalisin keinoin käyttäen kuvia, värejä ja kuvatekstejä, välttäen kuitenkin liiallisuutta. (Kostamo ym. 2022, 180.)

4.4 Toteutus

Toteutusvaiheeseen siirrytään, kun opinnäytetyösuunnitelma on hyväksytty organisaatiossa (Salonen ym. 2017, 62). Opinnäytetyösuunnitelmamme hyväksyttiin maaliskuun 2023 lopulla, jolloin pääsimme aloittamaan toteutuksen laajentamalla ensin tietoperustaa. Rakensimme tietoperustan pohjautumaan varhaiskasvatusta määritteleviin lakeihin ja asiakirjoihin, päivitettyihin sosionomin kompetensseihin sekä perhekeskustoimintamalliin. Tarkastelimme tietoperustassa varhaiskasvatustyöhön liitetyjä sosionomin osaamisalueita sekä matalan kynnyksen lapsiperhepalveluita.

Salosen (2013, 18) mukaan toteutusvaiheessa työskennellään tiiviisti kohti opinnäytetyölle asetettua tavoitetta ja työn tuloksena syntyvää tuotosta, mikä vaatii muun muassa suunnitelmallisuutta, vuorovaikutteisuutta ja itsensä kehittämistä. Toteutuksen aikana on tärkeää ylläpitää aktiivista viestintää yhteistyökumppanin kanssa ja dokumentoida huolellisesti

kaikki syntyvä materiaali (Salonen ym. 2017, 62). Toteutusvaiheessa olimme aktiivisesti yhteydessä sekä toimeksiantajaan että varhaiskasvatuksen sosionomiin ja -ohjaajaan. Yhteyttä pidettiin pääasiallisesti sähköpostitse, mikä mahdollisti myös helpon dokumentoinnin.

Kohderyhmää osallistamalla tutkimuksessa voidaan saavuttaa parempi kuva tutkimuksen aiheesta juuri kohderyhmän näkökulmasta. Osallistavia menetelmiä käyttämällä myös tuodaan yhteen eri toimijoita, mikä mahdollistaa uusien ratkaisujen syntymisen. Leavyn (2017) mukaan osallistavaan tutkimukseen soveltuvat käytettäväksi muun muassa kyselyt ja erilaiset kartoitukset. (Keskitalo 2020, 26, 29, 32.) Jotta opas lapsiperhepalveluihin saatiin vastaamaan kohderyhmän tarpeita, loimme vanhemmille suunnatun alkukartoituskyselyn, jonka kysymyssidallot muodostettiin yhdessä toimeksiantajan kanssa tiedonhankintaamme perustuen. Kyselylomakkeen laadinnassa huomioidaan kysymysten riittävä selvyys, tarkkuus, sopiva pituus, määrä sekä järjestys, jossa aloitetaan helpommin vastattavilla kysymyksillä. Kysymysten kaksoismerkitystä tulee myös välttää. (Hirsjärvi ym. 2015, 202–203.) Sijoitimme kyselylomakkeiden alkuun monivalintakysymykset ja loppuun avoimet kysymykset.

Alkukartoituskysely vanhemmille ja keskeiset tulokset

Toteutimme vanhemmille suunnatun sähköisen alkukartoituskyselyn (Liite 3) Webropol 3.0 -kysely- ja raportointityökalulla. Saatekirje (Liite 2) ja linkki kyselyyn lähetettiin vanhemmille päiväkodin käytössä olevan eVaka-järjestelmän kautta, ja vastausajaksi sovittiin yhdessä toimeksiantajan kanssa aikaväli 11.-21.4.2023.

Kyselyllä kartoitettiin opasta varten vanhempien toiveita sekä palveluiden tuntemusta liittyen varhaiskasvatukseen, sosiaalipalveluiden peruspalveluihin, muihin lapsiperhepalveluihin sekä perhekeskustoimintamalliin. Kysely koostui kymmenestä kysymyksestä, joista kahdeksan oli pakollisia monivalintakysymyksiä ja kaksi vapaaehtoisia avoimia kysymyksiä. Näimme tärkeäksi sisällyttää kyselyyn kumpiakin kysymysmuotoja, sillä Hirsjärven ym. (2015, 201) mukaan monivalintakysymyksiin vastaaminen on helpompaa, ja vastauksia on myös mielekkäämpää vertailla ja käsitellä. Avoimet kysymykset puolestaan mahdollistavat vastaajien keskeisimpien ajatusten esille tuomisen.

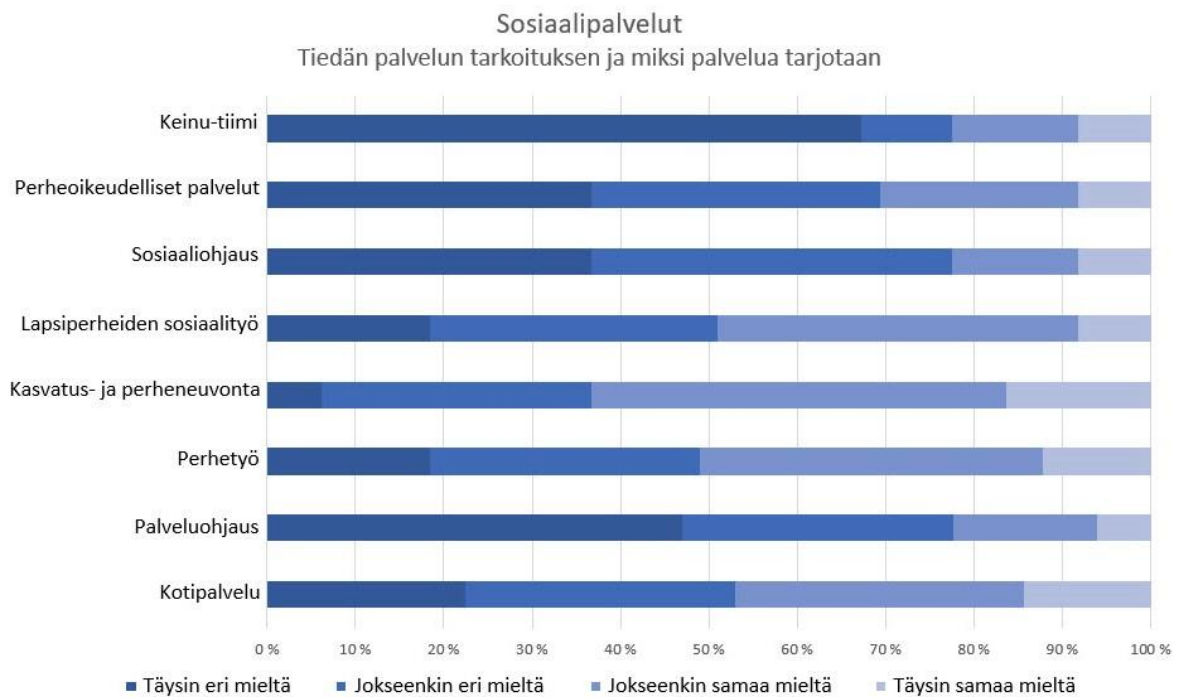
Kyselyssä palvelujen tuntemuksen kartoittamiseen päätimme käyttää Likertin asteikkoa, jota Heikkilän (2004) ja Paason (2006) mukaan käytetään usein mielipideväittämissä (Vilkkä 2007, 46). Katsoimme sopivimmaksi 4-portaisen asteikon, johon sisältyi vaihtoehdot *täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä*. Palvelun saatavuustietoa mittaavissa kysymyksissä vastaajat saivat valita ne palvelut, joiden saatavuuden kokivat tietävänsä. Näiden kysymyksien loppuun laitoimme vielä viimeiseksi vastausvaihtoehdoksi *en tiedä mistä yhtäkään edellä mainittua palvelua on saatavilla*. Kyselyn

loppuun kokosimme kaksi vapaaehtoista avointa kysymystä liittyen siihen, minkälaista tukea vanhemmat toivoisivat varhaiskasvatuksesta saavansa, ja mitä mahdollisia toiveita heillä oppaaseen olisi.

Toimeksiantajan edustajan toiveiden pohjalta alkukartoituskyselyn palveluihin lisättiin vielä Keinu-tiimi. Moniammatillisesti perheitä tukevia Keinu-tiimejä toimii neuvoloiden yhteydessä (Tampere 2023b). Kyselyä luodessamme päädyimme puolestaan karsimaan neuvolapalvelut pois, koska käsityksemme mukaan lähes kaikilla perheillä on neuvolan asiakkuus. Näin ollen neuvolapalveluiden tuntemuksen mittaaminen olisi turhaan venyttänyt kyselyn pituutta. Näin saimme myös rajattua kyselyn otsikoksi lapsiperheiden sosiaalipalvelut.

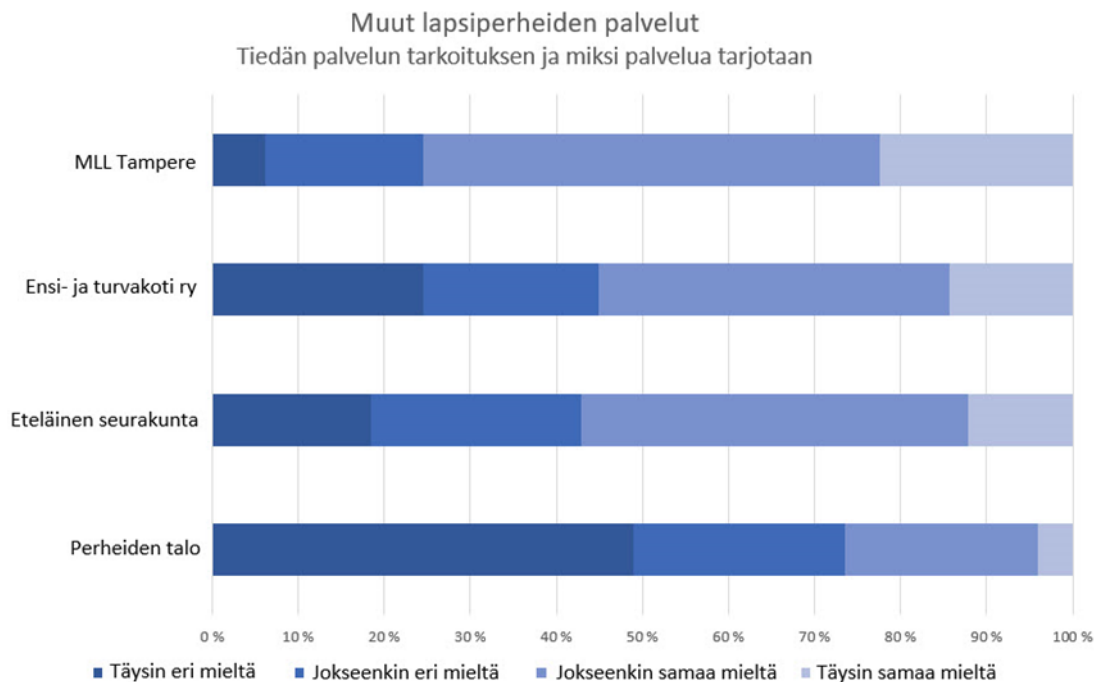
Alkukartoituskyselyyn tuli vanhemmilta yhteensä 49 vastausta. Tuloksista näimme tarpeelliseksi nostaa esille erityisesti tiedot sosiaalipalveluiden, muiden lapsiperhepalveluiden, perhekeskustoimintamallin sekä varhaiskasvatuksen ohjaajan ja -sosionomin tunnettavuudesta, joiden koimme vaikuttavan eniten juuri oppaan sisältöön.

Vastauksissa sosiaalipalveluiden tuntemuksen voidaan nähdä olevan melko heikkoa vastausten painottuessa *täysin tai jokseenkin eri mieltä* -vaihtoehtoihin. Kasvatus- ja perheneuvonta osoittautui kyselyn sosiaalipalveluista tunnetuimmaksi 63,3 prosentin ollessa *jokseenkin tai täysin samaa mieltä* siitä, että tietää palvelun tarkoituksen ja miksi sitä tarjotaan. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Vanhempien tietoisuus sosiaalipalveluista

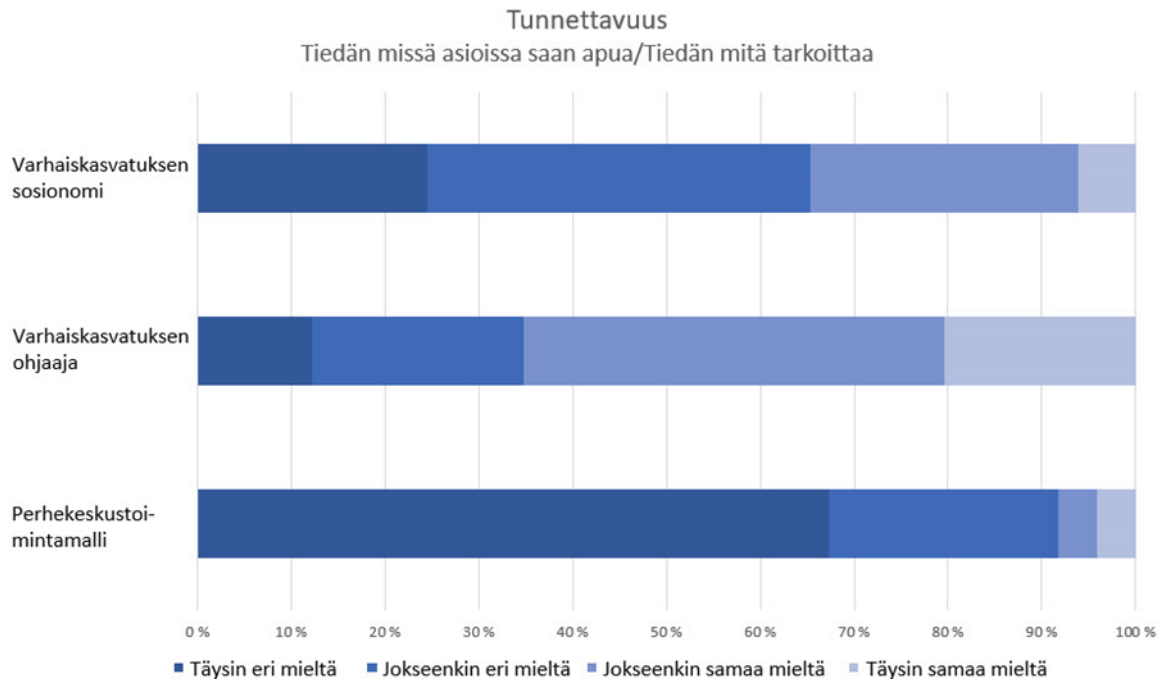
Muut lapsiperhepalvelut tunnettiin vastausten perusteella hieman sosiaalipalveluita paremmin *jokseenkin samaa mieltä* -vastausten ollessa enemmistönä. Kuitenkaan Perheiden taloa melkein puolet vastaajista eivät tunteneet lainkaan. (Kuvio 4.) Tiedonhankintaa tehdesämme huomasi, että Perheiden talosta löytyi vähäisesti tietoa muihin palveluihin verrattuna, mikä saattoi oleellisesti vaikuttaa palvelun huonoon tunnettavuuteen.

Kuvio 4. Vanhempien tietoisuus muista lapsiperheiden palveluista

Alkukartoituksessa kysyttiin myös vanhempien tietämystä edellä mainittujen palveluiden (sosiaalipalvelut ja muut lapsiperheiden palvelut) saatavuudesta. Vastaajan oli mahdollista valita palvelut, joiden saatavuus oli vastaajan tiedossa tai valita erillinen vastausvaihtoehto, jos vastaaja ei tiennyt mistä yksikään mainituista palveluista on saatavilla. Huomionarvoista on, että vastaajista 35 prosenttia ei tiennyt mistä yksikään kyselyssä lueteltu lapsiperheiden sosiaalipalvelu on saatavilla.

Varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen oli *täysin* tai *jokseenkin* tuntematonta 65,3 prosentille vastaajista. Tämä tukee vahvasti opinnäytetyömme tarpeellisuutta sosionomin osaamisesta tiedon jakamiseksi. Varhaiskasvatuksen ohjaajan osaaminen jäi puolestaan *täysin* tai *jokseenkin* tuntemattomaksi 34,7 prosentille vastaajista. Perhekeskustoimintamallin ollessa *täysin* tai *jokseenkin* tuntematon 91,8 prosentille vastaajista. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Perhekeskustoimintamallin ja varhaiskasvatuksen sosionomin ja -ohjaajan tunnettavuus

Avoimissa kysymyksissä osa vastaajista toi esille, että palveluiden tuntemattomuus johtui yksinkertaisesti siitä, etteivät olleet tarvinneet kyseisiä palveluita. Toisaalta samaan aikaan vastauksissa näkyi se, että palveluista myös kaivataan tietoa ja varhaiskasvatuksella nähdään roolinsa tiedon tarjoajana:

En tiedä mistä apua olisi voinut edes kysyä.

- - varhaiskasvatus voisi olla hyvä apu: ylipäättään tarjota tietoa erilaisista palveluista ja niihin hakeutumisesta - -

Alkukartoituksen avoimien kysymyksien vastauksissa korostui erityisesti toive oppaan visuaalisesta sekä asiasisällöllisestä selkeydestä. Eräästä vastauksesta tuli myös ilmi, että matalakin kynnys palveluissa koettiin toisinaan esteeksi palveluun hakeutumiselle:

Mahdollisimman selkokielineen ja sellainen opas, josta välittyy se, että palvelut ovat oikeasti tarjolla kaikille tarvitseville ja tukea on saatavilla – matala kynnys tuntuu sekoin olevan monelle liian korkea.

4.5 Opas lapsiperhepalveluihin

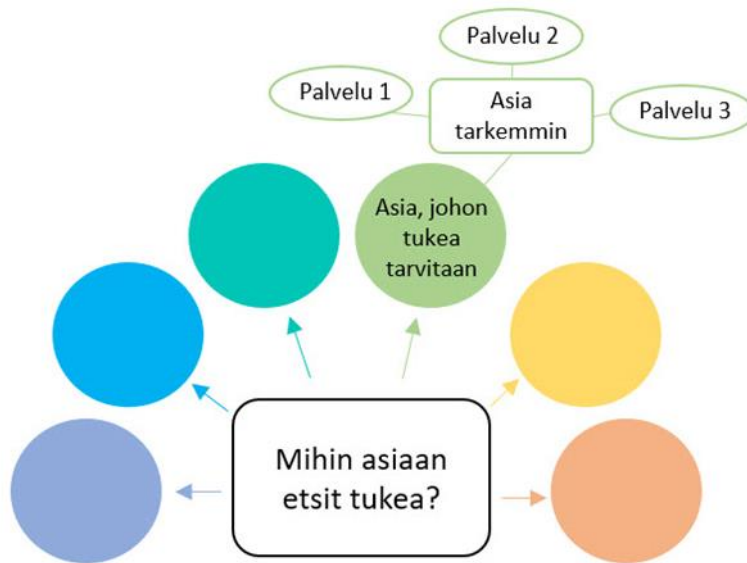
Lapsiperhepalveluiden oppaan (Liite 1) ulkoasun suunnittelu ja varsinainen toteutus tapahtuivat samanaikaisesti, sillä visuaalisen ilmeen muodostaminen vaati jatkuvaa suunnittelusta ja peilaamista sekä asiakkaiden että toimeksiantajan toiveisiin, joissa kummassakin

korostui informatiivisuus ja selkeys. Toimeksiantaja toivoi myös tiivistä opasta, joka olisi mahdollista tulostaa tarvittaessa yhdelle paperille kaksipuoleisena, jolloin se olisi helppo antaa vanhemmille esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun yhteydessä. Tärkeää oli kuitenkin huomioida samanaikaisesti myös toimiva sähköinen versio, joka olisi uudelleen päivitettävissä. Oppaan toteutukseen vaikuttivat kokoamamme tietoperusta, alkukartoituskyselyyn tulleet vastaukset sekä monet toimeksiantajan ja yhteistyökumppaneiden kanssa käydyt keskustelut.

Oppaan varsinaisen toteutuksen teimme PowerPoint-ohjelmalla. Jäsentelimme oppaan tiedot järjestykseen, jonka koimme lukijalle loogisimmaksi. Ensimmäiselle sivulle kokosimme luetteloiksi perustiedot varhaiskasvatuksen sosionomista ja -ohjaajasta sekä perhekeskustoimintamallista lyhyitä virkerakenteita käyttäen tukemaan kokonaisuuden hahmottamista. Jäsensimme tekstit omiksi alaotsikoikseen, jotta oikean tiedon äärelle olisi helppo löytää. Toiselle puolelle teimme palvelukartan, johon sisältyi alkukartoituskyselyssä esillä olleita palveluita. Kartan palveluista jätettiin pois Keinu-tiimi, jonne asiakas ohjautuu yleensä neuvolan tai varhaiskasvatuksen työntekijöiden kautta, eikä itse hakeutumalla. Karttaan puolestaan lisättiin kyselystä puuttuneet neuvolapalvelut niiden ollessa kuitenkin yhdet tärkeimmistä varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneista. Valittu sivujärjestys mahdollisti palvelukartasta löytyvien ammattinimikkeiden ennalta avaamisen.

Oppaan palvelukartta suunniteltiin ja toteutettiin ennen kaikkea perheiden tarpeista käsin, millä pyrittiin edistämään perhekeskustoimintamallin mukaista perhelähtöisyyttä. Palvelukartan rakenteella halusimme mahdollistaa sen, ettei asiakas joudu etsimään apua eri palveluryhmistä, vaan asiakas näkee juuri hänen tarpeeseensa tarjottavat palvelut, olivatpa ne sitten seurakunnasta, järjestöistä tai sosiaalipalveluista.

Palvelukartan rakenteen ja palveluiden jäsentämisen helpottamiseksi käytimme eri muotoja ja värejä (Kuvio 6). Jotta oppaan visuaalinen ilme pysyi yhtenäisenä, myös ensimmäisellä sivulla käytettiin yhtenäistä värimaailmaa hyödyntäen perhekeskus-kuviossa samaa puoli-kaaren muotoa. Värien avulla pyrittiin myös sitomaan varhaiskasvatuksen sosionomi perhekeskuksessa varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen ohjaaja sosiaali- ja terveystalveluihin. Symboleja käyttämällä korostettiin eri mahdollisuuksia ottaa yhteyttä varhaiskasvatuksen ohjaajaan.

Kuvio 6. Oppaan sisältämän palvelukartan rakenne

Oppaan rajallisen tilan vuoksi päädyimme palvelukartassa käytännönratkaisuun, jossa palvelun nimen sisältämää linkkiä klikkaamalla pääsee sivustolle, joka antaa tietoa palvelun sisällöstä sekä palveluun hakeutumiseen tarvittavat yhteystiedot. Joistakin palveluiden tarjoajista käytimme yleisesti tunnettuja lyhenteitä tilan säästämiseksi, mutta lyhenteille lisättiin selitykset kartan reunaan, jotta ne olisivat kaikkien ymmärrettävissä myös tulosteversiossa.

Eryityisesti tulosteversiota varten toimeksiantaja esitti vielä lisätoiveen henkilökunnan käyttöön toteutettavasta, oppaan käyttöä tukevasta erillisestä linkkilistasta (Nissilä 2023b). Toimeksiantajan palautteen mukaisesti suunnittelimme ja toteutimme oppaaseen vielä kaksi sivua, joissa hyödynsimme palvelukartan mukaista ryhmittelyä ja värejä. Näin kartalta tuen tarpeeseensa sopivan palvelun löydettyään, listalta on helppo etsiä saman väriseltä pohjalta myös palvelun yhteystiedot. Listasimme yhdelle lisäsivulle suorat linkit kuhunkin palveluun ja toiselle palveluiden yhteystiedot. Yhteystietosivut sijoitettiin oppaan loppuun hakemiston omaiseksi kokonaisuudeksi. Testasimme versiota tulosteessa ja teimme vielä asettelua parantavia muutoksia.

4.6 Päätäminen ja arviointi

Lineaarisen mallin mukaisesti toteutettavan toiminnallisen opinnäytetyön viimeinen vaihe on päättäminen ja arviointi (Salonen 2013, 15). Tässä vaiheessa laaditaan kehittämistoiminnasta kirjallinen opinnäytetyöraportti, jossa luodaan kokonaiskuvaus prosessissa opituista asioista käymällä läpi kehittämistoiminnan eri vaiheet (Salonen ym. 2017, 65). Raportissa esitetään tuotoksen toteuttamiseen ja työn merkityksen ymmärtämiseen vaikuttavat

seikat (Vilkkä & Airaksinen 2003, 84). Opinnäytetyöraporttia kirjoitettiin Teams-alustalla jatkuvasti prosessin aikana työn edetessä. Raportti viimeisteltiin toukokuussa 2023.

Päätämisen oleellinen osa on suunnitella tulosten ja tuotoksen hyödyntäminen, levittäminen sekä implementointi, eli juurruttaminen (Salonen ym. 2017, 66). Sovimme valmiin opinnäytetyön luovuttamisesta Talentialle, jotta työtämme voitaisiin mahdollisesti käyttää laajemminkin esimerkkinä sosionomin osaamisen ja tehtävien näkyväksi tekemisessä (Varsa 2023).

Reflektiivisten periaatteiden mukaisesti arviointia sisältyy kaikkiin opinnäytetyöprosessin vaiheisiin, vaikka arviointi ja päättäminen on myös oma kehittämistyön päättävä vaiheensa. Arviointiin voi sisältyä muun muassa ulkoisen arvioinnin, itsearvioinnin sekä vertaisarvioinnin muotoja. (Salonen ym. 2017, 64.) Toimeksiantaja ja varhaiskasvatuksen ohjaaja kertoivat vapaamuotoisen arvionsa oppaasta ennen sen jakamista vanhemmille. Lisäksi teimme koko prosessin ajan itsearviointia, joka kuitenkin painottui päättämisen ja arvioinnin vaiheeseen. Yhdessä toimeksiantajan kanssa näimme kuitenkin parhaaksi tavaksi arvioida oppaan onnistumista pääasiassa kohderyhmälle eli vanhemmille suunnatun palautekyselyn kautta. Kyselyn kysymykset muodostettiin hyvän oppaan kriteereihin peilaten, sillä Kostamon ym. (2022, 129, 133) mukaan arviointivaiheessa arvioidaan tuotoksen toimivuutta sekä tuotoksen toteuttamisessa tehtyjen valintojen tarkoituksenmukaisuutta.

Toimeksiantajan ja yhteistyökumppaneiden mielipiteet oppaasta

Ennen oppaan jakamista vanhemmille pyysimme siitä vielä sähköpostitse palautetta Hallilan päiväkodin edustajalta sekä johdolta. Sekä Nissilä (2023d) että Federley-Koivuranta (2023b) kehuivat oppaan visuaalista ilmettä ja selkeyttä. Kummatkin myös kokivat palvelukartan rakenteen auttavan eri tuen tarpeisiin tarjolla olevien palveluiden jäsentämisestä. Nissilän (2023d) mielestä myös sähköisessä oppaassa hyödynnetyt linkit mahdollistivat oppaan selkeän ulkoasun.

Keskustelimme sähköpostitse Federley-Koivurannan kanssa myös varhaiskasvatuksen sosionomin tämänhetkisestä tilanteesta alueen päiväkodeissa. Federley-Koivurannan (2023b) mukaan Hallilan päiväkodissa ei vielä toimi varhaiskasvatuksen sosionomia. Käydyn sähköpostikeskustelun perusteella täsmensimme oppaan mukana jaettavaan saatekirjeeseen (Liite 4) ajankohtaista tilannetta oppaassa esitellyn varhaiskasvatuksen sosionomin osalta, ja korostimme ammattinimikkeen vasta hakevan paikkaansa varhaiskasvatuksen kentällä.

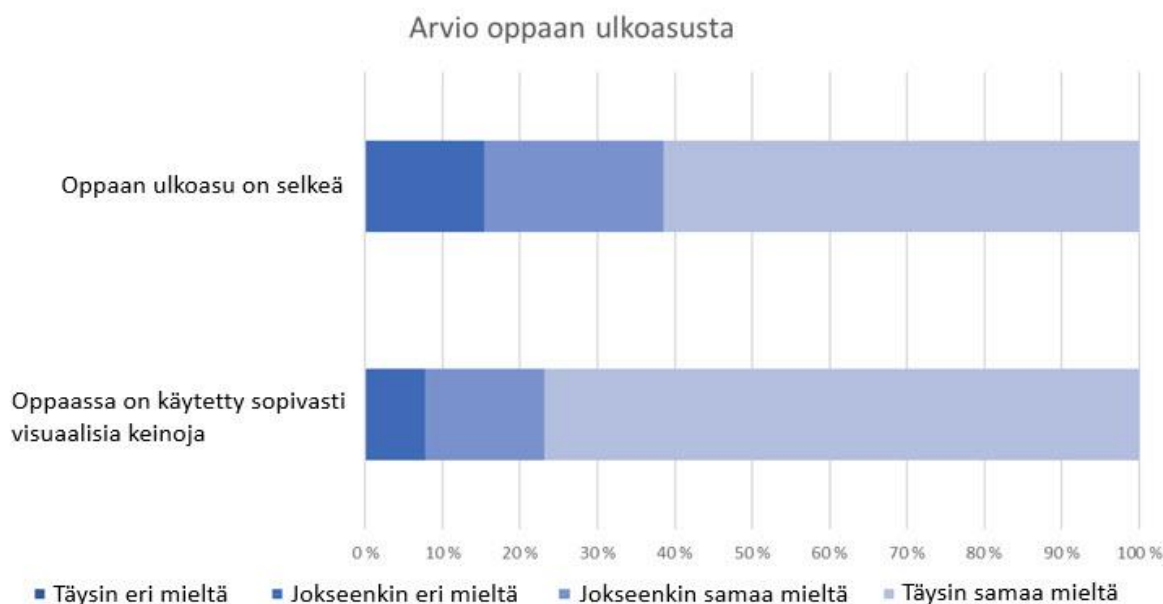
Varhaiskasvatuksen ohjaaja Jenni Lepistö kollegoineen piti opasta onnistuneena kokonaisuutena, nostaten esille erityisesti visuaalisen selkeyden. Oppaan tarpeellisuudesta kertoi

se, että varhaiskasvatuksen ohjaajilta on silloin tällöin kyselty oppaan sisältämän palvelukartan kaltaista toteutusta. Lepistö koki oppaan hyödynnettävänä myös muissa alueensa päiväkotiyksiköissä. (Lepistö 2023.)

Palautekysely oppaasta vanhemmille

Oppaan arviointia varten toteutimme vanhemmille sähköisen Webropol-palautekyselyn (Liite 5), jolla kartoitimme vanhempien kokemuksia liittyen oppaan ulkoasuun, sisältöön ja hyödynnettävyyteen. Kyselylomakkeen asiasisältö laadittiin hyvän oppaan kriteereihin peilaamalla. Lisäksi lomakkeessa huomioitiin alkukartoituskyselyn tapaan muun muassa kysymyksien selkeys ja järjestys. Kysely muodostui viidestä pakollisesta monivalintakysymyksestä, joiden vastausvaihtoehdot olivat samaan tapaan Likertin asteikolla kuin alkukartoituskyselyssäkin, sekä kolmesta vapaaehtoisesta avoimesta kysymyksestä. Loppuun sijoitetut avoimet kysymykset mahdollistivat sanallisen arvioinnin, kehitysehdotukset sekä mahdollisesti epäselväksi jääneiden tai puutteellisten asioiden esille tuomisen. Palautekysely toteutettiin aikavälillä 25.4.–5.5.2023. Vastauksia tuli yhteensä 13 kappaletta.

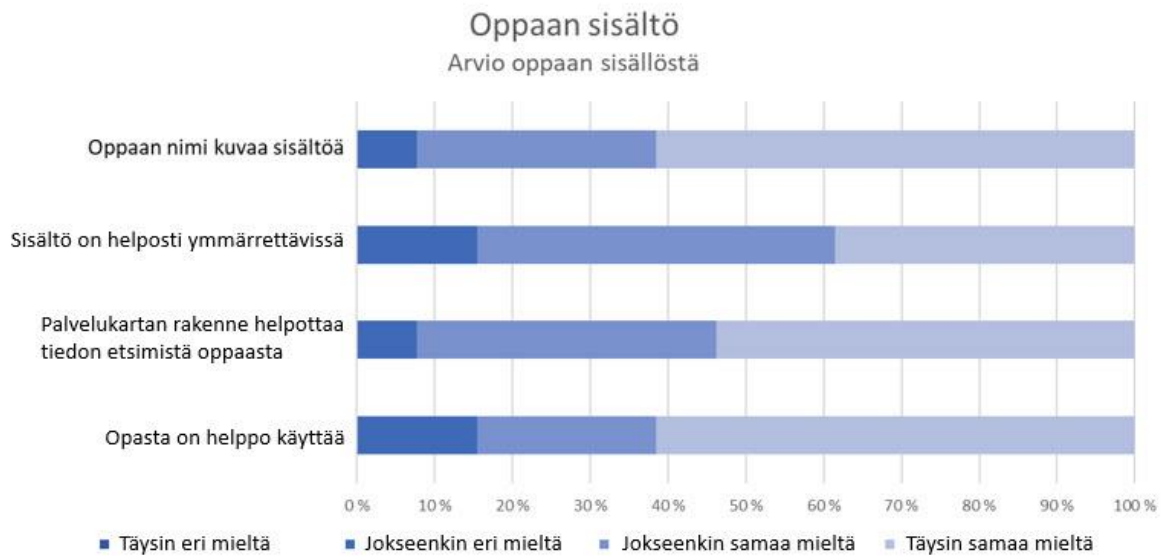
Valtaosa vanhemmista koki oppaan ulkoasun selkeäksi *täysin ja jokseenkin samaa mieltä* -vastausten ollessa yhteensä 84,6 prosenttia. Myös visuaalisten keinojen määrää pidettiin sopivana *täysin ja jokseenkin samaa mieltä* -vastausten valinneiden määrän noustessa yhteensä 92,3 prosenttiin. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Vanhempien arvio oppaan ulkoasusta

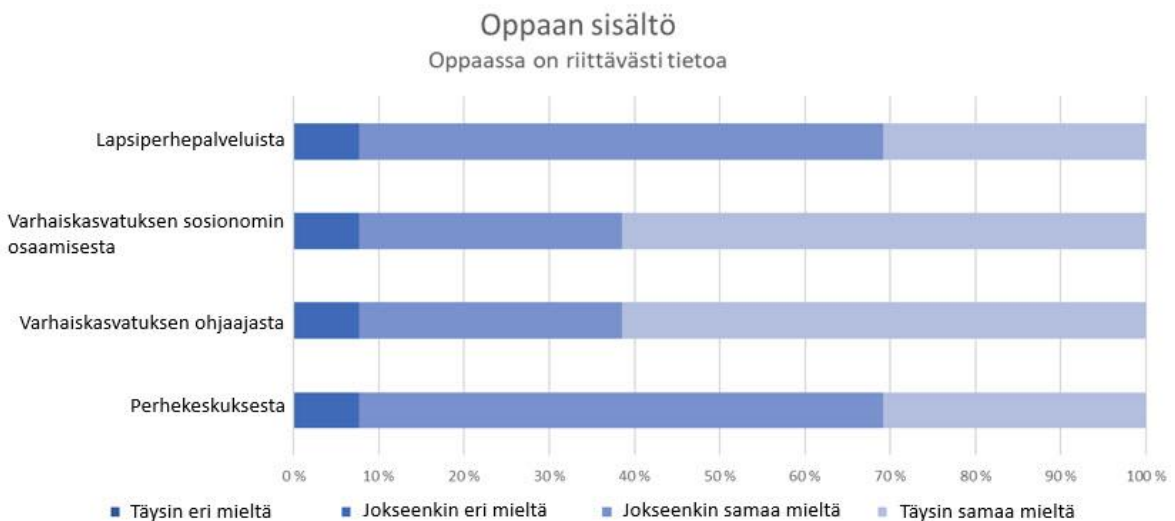
Oppaan sisältö koettiin kokonaisuudessaan varsin hyväksi vastausten painottuessa selkeästi *täysin ja jokseenkin samaa mieltä* vaihtoehtoihin. Tuloksissa korostuu erityisesti kokemus oppaan helppokäyttöisyydestä 61,5 prosentin valittua *täysin samaa mieltä* -

vastauksen. Palvelukartan rakenteen koettiin myös helpottavan tiedon etsimistä oppaasta. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Vanhempien arvio oppaan sisällöstä

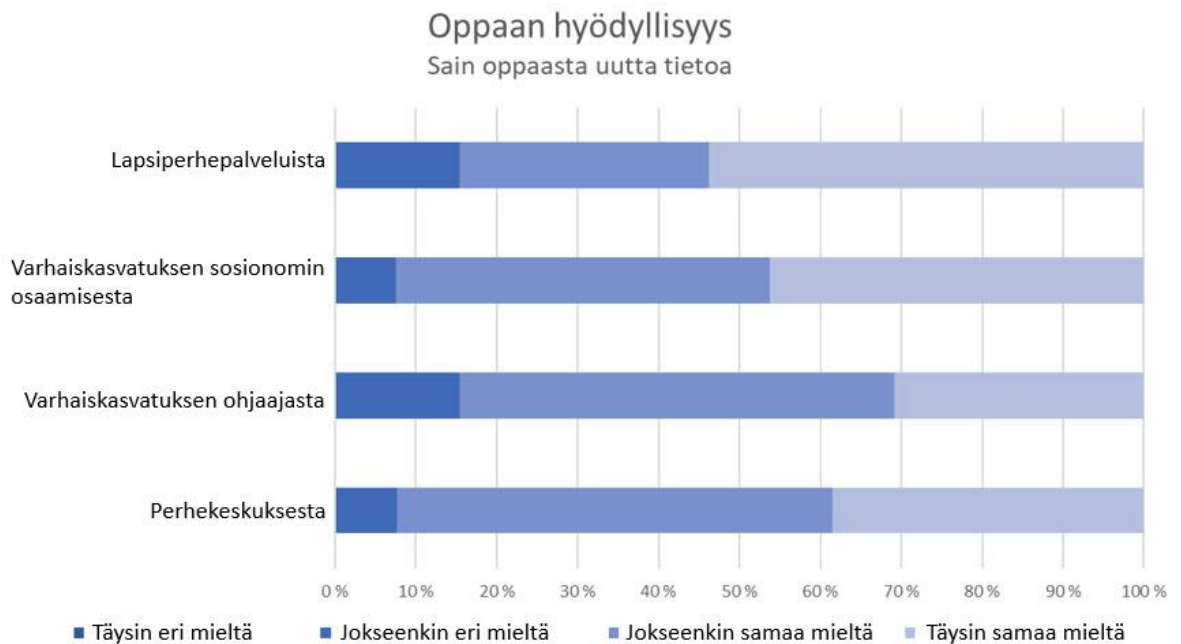
Vastausten perusteella opas tarjosi useimpien mielestä myös riittävästi tietoa. Melkein kaikki vastaajat kokivat olevansa *jokseenkin* tai *täysin samaa mieltä* siitä, että opas sisältää riittävästi tietoa lapsiperhepalveluista, varhaiskasvatuksen sosionomista ja -ohjaajasta sekä perhekeskuksesta (Kuvio 9).

Kuvio 9. Vanhempien arvio tiedon riittävydestä oppaassa

Kaikki vastaajat kokivat saaneensa oppaasta jotain uutta tietoa jokaisesta aihealueesta. Erityisesti oppaan osiot lapsiperhepalveluista, varhaiskasvatuksen sosionomista ja perhekeskuksesta koettiin hyödyllisiksi. Varhaiskasvatuksen ohjaajaan liittyvän uuden tiedon

arviossa *täysin samaa mieltä* -vastaukset jäivät alhaisimmaksi, mikä saattaa johtua osittain siitä, että varhaiskasvatuksen ohjaajan tuntemus oli alkukartoituskyselyn perusteella jo lähtökohtaisesti vaihtoehtoista suurin. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Vanhempien kokemus oppaan tarjoamasta uudesta tiedosta

Kyselyssä kysyttiin myös, kokeeko vastaaja oppaan hyödylliseksi perheelleen. 46,1 prosenttia vastasi olevansa *jokseenkin samaa mieltä* ja 38,5 prosenttia *täysin samaa mieltä* oppaan hyödyllisyydestä.

Avoimissa kysymyksissä kahden vanhemman vastauksista kävi ilmi kiinnostus ja lisätiedon tarve varhaiskasvatuksen ohjaajan ja sosionomin työkenttiin ja työnkuviin liittyen. Yksi vastaajista jäi puolestaan kaipaamaan vielä tarkempaa lisätietoa siitä, kenelle palvelukartan palvelut on tarkoitettu. Kokonaisuudessaan kirjallinen palaute oli todella positiivista, paikoin jopa ylistävää. Vastauksissa korostui erityisesti vanhempien ajatukset oppaan hyödyllisyydestä ja ulkoasusta:

Opas on tähän asti kattavin ja hyödyllisin paketti lapsiperheille tarjolla olevasta avusta, mitä olen nähnyt.

Hyvä, selkeä, ihanat värit. Kiitos!

Yhdessä vapaamuotoisessa palautteessa kiteytyi jopa kaikki oppaan käytettävyydelle ja hyödyllisyydelle asetetut toiveet ja tavoitteet:

Visuaalisesti hieno ja selkeät värikoodit. Tieto on helposti löydettävissä ja se on tiivistetty tarkoituksenmukaisesti. Uskoisin että tästä on hyötyä perheille ja miksei

varhaiskasvatuksen henkilökunnallekin. Tämän voisi vaikka jakaa vasukeskusteluiden yhteydessä perheille esim.

Huomioitavaa palautekyselyn kokonaistuloksissa on se, ettei kukaan vastaajista valinnut *täysin eri mieltä* -vaihtoehtoa yhdenkään kysymyksen kohdalla. Lisäksi yhteen asiattomaan vastaukseen sisältyi suurin osa *jokseenkin eri mieltä* -vastauksista valtaosan vastaajista oltua lähes kaikkien väittämien kanssa *jokseenkin* tai *täysin samaa mieltä*. Palautekyselyn tulosten perusteella oppaan voidaan siis nähdä kokonaisuudessaan onnistuneen tarjoamaan niin ulkoasullisesti kuin asiasisällöllisesti selkeää tietoa, mikä osaltaan vahvistaa perhelähtöisen ideologian esille tuomisen tärkeyttä varhaiskasvatuksen ja perhekeskuksen palveluiden välillä.

5 Yhteenveto ja pohdinta

5.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoitteena oli Hallilan päiväkodissa olevien lasten vanhempien tietämyksen lisääminen varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta, erityisesti perhekeskustoimintamallin mukaisessa perhelähtöisessä yhteistyössä. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa opas matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista Hallilan päiväkotiin. Opas suunnattiin erityisesti vanhemmille, mutta toteutuksessa huomioitiin myös toimeksiantajan toive, että opas olisi hyödynnettävissä myös päiväkodin työntekijöiden käyttöön.

Opinnäytetyön alkukartoituksesta saadut tulokset vastaavat paljolti Pelastakaa Lapset -järjestön valtakunnallisesti tekemän tutkimuksen tuloksia, joissa myös nousi esille vanhempien heikko palveluiden tuntemus (Pelastakaa Lapset 2022, 17). Alkukartoituksen tulokset vahvistivat työn tarpeellisuutta, vanhempien tietämyksen ollessa vastausten perusteella heikkoa niin varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta, perhekeskustoimintamallista kuin lapsiperheille suunnatuista palveluista.

Opinnäytetyön tavoitteen toteutuminen

Sosionomin kompetensseihin kuuluu oleellisesti sosiaali-, terveys- ja kasvatustalveluiden palvelujärjestelmän sekä sosiaaliturvan tuntemus, sekä taito ohjata asiakkaita oikeisiin palveluihin (Soamk 2023, 2–3). Perhekeskustoimintamallilla tavoitellaan puolestaan perheiden helppoa ja oikea-aikaista ohjautumista palveluihin, missä myös varhaiskasvatuksella yhtenä perhekeskustoimijana nähdään tärkeä rooli (Kaukonen ym. 2018, 1–3). Opas lapsiperhepalveluihin jakaa perhelähtöisestä näkökulmasta tietoa ja selkiyttää palvelurakenteita varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille. Oppaan ensimmäiset kaksi sivua toteutettiin tuen tarpeeseensa apua ja sopivaa palvelua etsivän vanhemman käyttöön.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus monialaiseen yhteistyöhön tarpeelliseksi nähtyjen tahojen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon, kanssa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7 §). Opas tukee varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja varhaiskasvatuksen ohjaajien työtä perheiden hyväksi tarjoten myös henkilökunnan käyttöön laajan palveluhakemiston matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista.

Oppaan palvelukartan toteuttamisen suurimmaksi haasteeksi osoittautui perhekeskustoimintamallin ja hyvinvointialueiden keskeneräisyyden ja muutosten vaikutukset koko palvelukenttään. Pirstaloituneiden palveluiden ja päivittyvien tai vaillinaisten nettisivujen vuoksi palvelukartan kokoaminen ja palveluiden yhteystietojen löytäminen osoittautui luultua työlämmäksi. Toisaalta juuri se vahvisti konkreettisesti tarpeen työllemme.

Työmme nähtiin sekä kohderyhmän, toimeksiantajan että yhteistyökumppaneidemme ta-
hoilta saavuttavan sille asetetut tavoitteet. Aiheemme valinta osoittautui ajankohtaisuudes-
saan erittäin onnistuneeksi, mikä nosti työn tarpeellisuutta ja teki tavoitteen saavuttamisesta
arvokasta niin kohderyhmälle, toimeksiantajalle, yhteistyökumppaneille sekä meille itsel-
lemme. Näemme oppaan olleen meidän ja monen varhaiskasvatuksen ammattilaisen on-
nistuneen yhteiskehittämisen tulos.

Opinnäytetyöraportti

Koko opinnäytetyön toteuttamisessa haasteena näyttäytyi varhaiskasvatuksen sosionomin
ammattinimikkeen ja roolin keskeneräisyys. Talentia (d) näkee uuden varhaiskasvatuslain
jättäneen varhaiskasvatuksen sosionomin ammattinimikkeen ja sen sisältämät tehtävät
epäselviksi. Opinnäytetyömme viimeistelyvaiheessa JHL, Jyty, Talentia, Hali, KT, Arene
sekä Kuntaliitto vaativat varhaiskasvatuslakiin muutoksia. Järjestöjen ehdotuksessa var-
haiskasvatuslain henkilöstörakenteen määrittelyä tulisi muuttaa paremmin lain tavoitteen
mukaiseksi sekä varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen korkeakoulutettujen riittävällä
määrällä. Henkilöstö tulisi ehdotuksen mukaan saada vastaamaan lasten ja perheiden tar-
peita. (Arene ym. 2023.)

Työmme perustuukin vasta suunnitelmiin, mitä varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin
voisi tulevaisuudessa kuulua. Sosionomi (AMK) koulutuksen tuottamaa osaamista vasta
sovitetaan uuteen ammattinimikkeeseen, eikä tässä roolissa sosionomin osaamisen hyö-
dyntämisestä varhaiskasvatusympäristössä juurikaan ole tutkimuksia tai tietoa. Vaikka ai-
heemme on laaja ja monitahoinen ja jouduimme rajaamaan työssä esille tuotavia asioita,
pystyimme mielestämme käsittelemään työssämme kattavasti tavoitteemme kannalta oleel-
liset asiat. Opinnäytetyöraportti perustelee tuotoksen ratkaisut ja esittelee ajankohtaisin,
laadukkain lähtein aiheen teoreettisen viitekehyksen. Opinnäytetyömme peilaa varhaiskas-
vatuksen sosionomin osaamista perheiden tarpeisiin ja antaa näin myös näkökulmia var-
haiskasvatuksen sosionomin tehtävänkuvan tarkoituksenmukaiseen kehittämiseen.

Opinnäytetyön hyödynnettävyys toimeksiantajalle

Toimeksiantajallamme, Hallilan päiväkodilla, ei työskennellyt opinnäytetyön toteutuksen ai-
kana vielä yhtäkään varhaiskasvatuksen sosionomia (Federley-Koivuranta 2023b). Tämä
seikka aiheutti vanhemmille hämmennystä jo alkukartoituksessa, minkä vuoksi oppaan mu-
kana vanhemmille jaetussa saatekirjeessä kerrottiin varhaiskasvatuksen sosionomin ajan-
kohtaisesta tilanteesta. Opinnäytetyön tavoitteen toteutumisen kannalta olisi ollut optimaal-
lisinta, jos vanhemmat olisivat heti päässeet myös hyödyntämään varhaiskasvatuksen so-
sionomin osaamista.

Näemme kuitenkin, että oppaamme hyödyttää toimeksiantajaamme myös tulevaisuudessa, kun Hallilaankin varhaiskasvatuksen sosionomeja mahdollisesti rekrytoidaan. Tällöin toimeksiantajan on mahdollista jakaa opas vanhemmille uudelleen, ja tuoda näin varhaiskasvatuksen sosionomin roolia ja osaamista näkyväksi vanhemmille helpolla tavalla. Opinnäytetyössä tuli esiin myös tarve maahanmuuttajataustaisille suunnatusta selko- tai englanninkielisestä oppaasta, joka toimeksiantajan on mahdollista tuottaa toteuttamaamme opasta jatkokehittämällä. Toimeksiantaja sai myös arvokasta tietoa vanhempien tiedontarpeista suorittamistamme kyselyistä.

5.2 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyöprosessissa tulee noudattaa ammattikorkeakouluille annettuja eettisiä suosituksia, jotka perustuvat lainsäädäntöön ja tiedeyhteisön tutkimuseettisiin periaatteisiin, suosituksiin ja linjauksiin (Arene 2020, 3). Hyväksytyt opinnäytetyösuunnitelman jälkeen teimme yhteistyösopimuksen toimeksiantajan kanssa ja haimme tutkimusluvan Tampereen kaupungilta. Sopimuksessa sovitaan opinnäytetyön keskeisistä asioista, kuten aiheesta, aikataulusta, ohjauksesta, aineistoista ja niiden käyttöoikeuksista, tulosten omistus- ja käyttöoikeuksista sekä aineistojen salassa pidettävyydestä ja luottamuksellisuudesta (Arene 2020, 6).

Kyselyt toteutimme ilman henkilötietojen keräämistä, jolloin vastaajien anonymiys säilyi. Tällä menettelyllä varmistetaan tietosuojalainsäädännön toteutuminen (LAB-ammattikorkeakoulu 2020, 1). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa painotetaan opinnäytetyöhön osallistuvien henkilöiden oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamista sekä tietoturvallisten ja luotettavien palveluiden käyttämistä aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja avaamiseen (TENK 2019, 8, 13). Laadimme kyselyiden liitteiksi saatekirjeet, joista kävi ilmi kyselyyn vastaamisen vapaaehtoisuus, nimettömyys, miksi ja mihin tietoja kerättiin sekä tieto kerätyn aineiston hävittämisestä opinnäytetyön valmistuttua. Aineisto kerättiin LAB-ammattikorkeakoulussa käytössä olevalla, luotettavalla Webropol-työkalulla.

Tutkijoilla on moraalaisia ja eettisiä veloitteita tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden, tutkimusyhteisön, tutkimuksen rahoittajan ja yhteiskunnan lisäksi myös ammattialaansa kohtaan (Arene 2020, 8). Opinnäytetyöllä ei ollut rahoittajaa, mutta rinnastamme toimeksiantajan tutkimuksen rahoittajan kaltaiseen rooliin. ETENE:n (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta) eettisissä suosituksissa korostetaan muun muassa vuorovaikutusta ja asiakkaan etua. Myös Talentia (2022b, 25) nostaa Sosiaalialan ammatihenkilön eettisissä ohjeissa esille keskustelu- ja yhteistyötaidot, jotka avaavat mahdollisuuksia myös oman työn kriittiselle arvioinnille. Koko opinnäytetyöprosessin ajan pidimme

yllä aktiivista ja kunnioittavaa vuoropuhelua kaikkien yhteistyökumppaneiden kanssa, jotta työmme lopputulos huomioi sekä toimeksiantajan että kohderyhmän edun.

Opinnäytetyö toteutetaan tieteellisen käytännön keskeisiä periaatteita, kuten rehellisyyttä noudattaen. Tällöin muun muassa muiden tutkijoiden työtä ja tutkimustuloksia kunnioitetaan asianmukaisilla viittauksilla. (TENK 2012, 6.) Lähteet erottuvat tekstistä viittemerkinnöillä ja lähteet on luetteloitu opinnäytetyön ohjeen mukaisesti työn loppuun. Opinnäytetyössä käytettyjen lähteiden tulee olla luotettavia, kuten alan asiantuntijoiden tai tunnustettujen toimijoiden tekemiä (Kostamo ym. 2022, 80). Varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnalliset ja kunnalliset asiakirjat sekä lait olivat kiistattoman luotettavia lähteitä työhömme. Haimme tietoa myös Opetushallituksen, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Valtioneuvoston, Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisuista ja verkkosivuilta. Kirjallisuudesta käytimme lähteinä uusimpia teoksia, joiden kirjoittajat olivat aiheensa asiantuntijoita. Valmis opinnäytetyö tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä ja lopuksi julkaistaan julkisena asiakirjana (Arene 2020, 8, 24).

Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikutti myös tekemämme alkukartoituskysely. Kysymykset sekä vastausohjeet muokattiin mahdollisimman selkeiksi ja tarkoituksenmukaisiksi virheellisten vastausten välttämiseksi. Kyselyyn vastasi melkein puolet päiväkodin perheistä, mikä mielestämme luo hyvän ja melko luotettavan kuvan kyseisen päiväkotiyksikön vanhempien tietämyksestä. Palautekyselyyn vastasi puolestaan huomattavasti vähemmän vanhempia, mutta tulokset ovat kuitenkin linjassa toimeksiantajan ja muiden yhteistyökumppaneiden palautteiden kanssa.

Oppaan ja kyselyiden luotettavuutta olisi lisännyt niiden testaaminen asiakaskohderyhmää vastaavalla testiryhmällä, mutta aikataulullisista syistä sitä ei ollut mahdollista toteuttaa. Toteutusvaiheessa jaoin oppaan ensimmäisen version kuitenkin kaikille yhteistyökumppaneille nähtäväksi, ja kehitimme sitä saamamme palautteen perusteella.

5.3 Kehitysehdotukset

Oppaamme esittelee varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista ja rohkaisee perheitä tuen tarpeissaan myös hyödyntämään tätä osaamista. Haasteeksi olemme kuitenkin hahmottaneet sen, ettei varhaiskasvatuksessa asiakkaille välity henkilökunnan jäsenten erilainen ammattiosaaminen lapsiryhmien moniammatillisissa tiimeissä. Haastattelemamme varhaiskasvatuksen sosionomikin kokee henkilökunnan ammattinimikkeiden jäävän vanhemmille epäselviksi ja merkityksettömiksi (Kallio 2023). Jotta varhaiskasvatuksen sosionomin osaaminen saataisiin kaikessa laajuudessaan perheiden käyttöön, tulisi kehittää käytännön

tapoja, joiden avulla osaaminen tuotaisiin vanhemmille helposti näkyväksi ja saavutettavaksi varhaiskasvatuksen arjessa.

Tällä hetkellä varhaiskasvatuksen sosionomeja toimii ryhmissä kiertävinä sekä tietyn lapsiryhmän sisällä. Kummassakin mallissa on omat vahvuutensa ja heikkoutensa, joiden tutkiminen käytännössä olisi aiheellista, jotta varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva kehittyisi mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi. Aihetta olisi syytä tarkastella monipuolisesti lasten ja perheiden, varhaiskasvatuksessa toimivien ammattilaisten sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Tämänhetkinen tilanne, jossa työnantajalle jää vapaus määrittää varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäväkuva, ei takaa kaikille perheille yhdenvertaisia varhaiskasvatuspalveluita.

Opinnäytetyömme myötä meille syntyi kuva, että varhaiskasvatuksen sosionomi työskentelee tällä hetkellä usein lastenhoitajan tehtävissä, vaikkei sosionomiopintoihin sisällykään hoivaopintoja. Samalla hahmotimme alkukartoituskyselyssä suuren tarpeen varhaiskasvatuksessa juuri sosionomin osaamiselle, erityisesti palveluohjauksen ja monialaisen yhteistyön osalta. Varhaiskasvatukseen tulisi nähdäksemme kehittää toimintamalleja, joiden avulla moniammatillisessa tiimityössä jokainen ammattiryhmä saisi riittävät resurssit oman osaamisensa mukaiseen työskentelyyn. Perheiden hyväksi yhteistyöverkostoissa toimiminen ja perhekeskustoimintamallin mukainen varhaisen tuen toteuttaminen perheiden arjen ympäristöissä vaatisi varhaiskasvatuksen sosionomille työaikaa myös lapsiryhmän ulkopuolella.

Opinnäytetyössä hahmotimme varhaiskasvatuksen ohjaajan ja varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvissa mahdollisuuden perheitä vahvasti hyödyttävälle yhteistyölle. Lapsiryhmässä toimivan sosionomin vahvuutena näimme perheiden arjen tuntemuksen ja päivittäisen kasvatusyhteistyön, jonka pohjalta perheiden tarvitsemaa tukea olisi helpointa lähteä rakentamaan. Tuttu arjen ympäristössä toimiva ammattilainen madaltaisi perheille kynnystä myös avun hakemiseen. Varhaiskasvatuksen ohjaajalla puolestaan näkisimme olevan vahva osaaminen perhekeskusyhteistyössä ja hyvät verkostot perheiden monenlaisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Tältä pohjalta näkisimme erittäin mielenkiintoiseksi näiden ammattinimikkeiden yhteistyön kehittämisen.

Lähteet

- Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?_t=1526901428
- Arene. 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTI-KORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382
- Arene, JHL, Jyty, Talentia, Hali, KT & Kuntaliitto. 2023. Varhaiskasvatustalain uudistettava lapsen edun mukaisesti – varhaiskasvatustalain tavoitteet edellyttävät lain avaamista. Viitattu 19.5.2023. Saatavissa <https://www.arene.fi/julkaisut/varhaiskasvatustalain-uudistettava-lapsen-edun-mukaisesti-varhaiskasvatustalain-tavoitteet-edellyttavat-lain-avaamista/>
- DigiFinland. Sähköinen perhekeskus -projekti. Viitattu 22.3.2023. Saatavissa <https://digifinland.fi/toimintamme/sahkoinen-perhekeskus-projekti/>
- Eerola-Pennanen, P. 2020. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 241–254.
- ETENE. Eettiset suositukset sosiaali- ja terveysalalle. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://etene.fi/documents/66861912/66864943/ETENE+esite+fin.pdf/365d8223-108f-4181-9d75-a9cf2973e5e2/ETENE+esite+fin.pdf?t=1439377758000>
- Federley-Koivuranta, J. 2023a. VS: Opinnäytetyön yhteistyö. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 2.2.2023.
- Federley-Koivuranta, J. 2023b. VS: Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas lapsiperhepalveluihin. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 21.4.2023.
- Hakanen, S. & Väliaho, P. 2022. Koulutus takaa pätevyyden. Teoksessa Talentia. Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työntekijöille ja työnantajille. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Hassinen, M. & Hassinen, R. 2022. Varhaiskasvatuksen vahvistaja. Varhaiskasvatuksen sosionomit yhteistyön ja yksilöllisen tuen ammattilaisina. Karelia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (AMK). Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/785555/Hassinen_Marika_Hassinen_Riitta_2022_12_07.pdf?sequence=2

Hastrup, A., Hakkarainen, P., Heinonen, H., Hyytinen, R., Ihanus, M., Kerppola, J., Kokkonen, J., Lampinen, P., Martikainen, A., Paju, P., Rapeli, T., Saaristo, A.-M., Sairisalo, H., Satuli-Kokkonen, T., Suomu, K., Särkelä, R., Tuovinen, M. & Willman, A. 2019. Lasten ja perheiden palvelujen tuottaminen yhteistyössä järjestöjen ja seurakuntien kanssa – toimivat rakenteet ja sopimuskäytännöt. THL. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137497/URN_ISBN_978-952-343-284-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hastrup, A. & Lindberg, P. 2021. Perhekeskus ja varhaiskasvatus yhdessä - voittamaton palvelukokonaisuus. THL. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://www.kuntaliitto.fi/file/28565/download?token=xVjm813T>

Heinonen, O-P., Ikonen, A-K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdysoinnista muuttuvassa toimintaympäristössä. STM. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160555/LAPE-loppuraportti_FI-NAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Helminen, J. 2022. Ammattikorkeakoulutus asiakas- ja palveluohjausosaamisen vahvistajana. Teoksessa Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. (toim.) Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen palveluohjausyhdistys, SPO ry & Profami Oy, 280–290.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huuskonen, S. & Nupponen, M. 2021. Kysely varhaiskasvatuksen ja perhepalveluiden kehittämisestä Rautalammilla. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (AMK). Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/497416/Huuskonen_Sanna%2C%20Nupponen_Marjo.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Jokikokko, K. 2002. Interkulttuurinen kompetenssi apuna kulttuurien kohdatessa. Teoksessa Räsänen, R., Jokikokko, K., Järvelä, M. & Lamminmäki-Kärkkäinen, T. Interkulttuurinen opettajankoulutus. Utopiasta todellisuudeksi toimintatutkimuksen avulla. Oulun yliopisto. 85–96. Viitattu 28.3.2023. Saatavissa <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514268075.pdf>

Jokinen, K. 2017. Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa Hytönen, M. (toim.) Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kirkon tutkimuskeskus, 126–146.

Juntunen, M. 2022. Palveluohjauksellinen työote – yhdessä toimimista. Teoksessa Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. (toim.) Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen palveluohjausyhdistys, SPO ry & Profami Oy, 258–265.

Kallio, T. 2023. VS: Kysymyksiä opinnäytetyötä varten. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 21.4.2023.

Kankaanpää, S. & Piehl, A. 2011. Tekstintekijän käsikirja. Opas työssä kirjoittaville. Helsinki: Suomen Yrityskirjat Oy.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. OKM. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

Karsio, J. 2022. Puheenjohtajalta. Teoksessa Talentia. Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työntekijöille ja työnantajille. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Karsio, J. 2023. Varhaiskasvatuslaki tarvitsee pikaista remonttia. Päiväkodeissa hukataan nyt sosionomien osaamista ja työpanosta. Helsingin Sanomat 6.5.2023. Viitattu 8.5.2023. Saatavissa <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009562906.html>

Kataja, E. 2020. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Suomen Varhaiskasvatus ry. Elisa Kirja, 65–115.

Kaukonen, P., Pelkonen, M., Hastrup, A., Bergbacka, K., Mäkelä, J., Santala, R. & LAPE-toimijat. 2018. Lapsille ja nuorille hyvä sote. LAPE-teesit sote-palveluiden uudistamisen tueksi. THL. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137190/THL_PT_051_2018%20web.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kero, K. & Kosunen, S. 2022. Yhdessä etsien ratkaisuja perheiden palveluohjauksessa. Teoksessa Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. (toim.) Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen palveluohjausyhdistys, SPO ry & Profami Oy, 160–169.

Keskitalo, E. 2020. Osallistavan tutkimuksen ja kehittämisen teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia. Teoksessa Helminen J. (toim.) Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 22–35. Viitattu 23.5.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%c3%b6el%c3%a4m%c3%a4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. E-kirja. Helsinki: Art House Oy. Elisa Kirja.

KT. 2022. Uusi varhaiskasvatuslaki muuttaa kelpoisuuksia, nimikkeistä päättää työnantaja. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://www.kt.fi/ohjeet/kvtes/varhaiskasvatuslaki-kelpoisuudet-henkilostorakenne>

Kurvinen, T. 2022. Sosionomin asema varhaiskasvatuksen murrosvaiheessa – uutta roolia etsimässä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://elab.lab.fi/sites/default/files/category-page/2022-08/LAB_opinn%C3%A4ytety%C3%B6_ohje_AMK_170822.pdf

Laaksonen, M. 2021. Varhaiskasvatuksen ohjaajat positiivisen diskriminaation edistäjänä. Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksen asiakasperheiden ja henkilöstön kokemuksia. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 28.3.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/510563/Laaksonen_Mari.pdf?sequence=3&isAllowed=y

LAB-ammattikorkeakoulu. a. Sosionomi (AMK), verkko-opinnot, 210 op. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://lab.fi/fi/koulutus/sosionomi-amk-verkko-opinnot-210-op>

LAB-ammattikorkeakoulu. b. Sosionomi (AMK) 22K, verkko-opinnot, Varhaiskasvatus. Viitattu 31.3.2023. Saatavissa <https://opinto-opas.lab.fi/fi/68178/fi/68143/SOS22KVLTI/879/year/2021>

LAB-ammattikorkeakoulu. 2020. Opinnäytetyöt ja henkilötietojen käsittely. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://elab.lab.fi/sites/default/files/category-page/2021-02/Tietosuojaohjeistus%20opiskelijoille.pdf>

Lammi-Taskula, J., Vuorenmaa, M., Aunola, K. & Sorkkila, M. 2020. Matalan kynnyksen sosiaalipalvelut lapsiperheiden tukena ja palveluiden käyttö COVID-19-epidemian aikana. THL. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140115/URN_ISBN_978-952-343-522-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LAPE Pirkanmaa. a. Pirkanmaan LAPE Pippuri. Viitattu 29.3.2023. Saatavissa <https://lape-pirkanmaa.fi/pirkanmaan-lape-pippuri/>

LAPE Pirkanmaa. b. Perhekeskustoimintamalli. Viitattu 29.3.2023. Saatavissa <https://lape-pirkanmaa.fi/perhekeskustoimintamalli/>

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). THL. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf

Leino, A.-M., Lepistö, J., Laaksonen, M., Karjalainen, O.-M. & Huttunen, U. 2022. Varhaiskasvatuksen ohjaajien info-materiaali. Viitattu 30.3.2023. Saatavissa rajoitetusti https://lut-my.sharepoint.com/personal/milja_pesonen_student_lab_fi/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fmilja%5Fpesonen%5Fstudent%5Fflab%5Ffi%2FDocuments%2FAttachments%2FVaka%2Dohjaajien%20infot%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fmilja%5Fpesonen%5Fstudent%5Fflab%5Ffi%2FDocuments%2FAttachments

Leinonen, J. 2020. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Suomen Varhaiskasvatus ry. Elisa Kirja, 15–46.

Lepistö, J. 2023. VS: Opinnäytetyö. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 9.3.2023.

Malin-Kaartinen, K. 2022. Hyvän kohtaamisen merkitys palveluohjauksessa. Teoksessa Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen palveluohjausyhdistys, SPO ry & Profami Oy, 32–37.

Mikkonen, M. 2019. Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä varhaiskasvatuspalveluista ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (AMK). Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/227344/Mira_Mikkonen.pdf?sequence=2

MLL. Tietoa MLL:sta. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://www.mll.fi/tietoa-mllista/>

MLL Tampereen osasto. Perheille. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://tampere.mll.fi/perheille/>

Monimuotoiset perheet -verkosto. 2020. Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa. Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille. Viitattu 22.3.2023. Saatavissa <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2020/10/Monimuotoiset-perheet-varhaiskasvatuksessa.pdf>

Määttä, P. & Rantala, A. 2022. Tavallisen erityinen lapsi. Kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Nissilä, J. 2023a. VS: Opinnäytetyö: kysymyksiä yhteistyökumppanista. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 10.3.2023

Nissilä, J. 2023b. VS: Kuulumisia ja kysymys opinnäytetyötä koskien. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 26.1.2023

Nissilä, J. 2023c. Varhaiskasvatuksen opettaja. Hallilan päiväkoti. Haastattelu 4.4.2023.

Nissilä, J. 2023d. VS: Opas vanhemmille. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetty 19.4.2023.

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. E-kirja. Gaudeamus Oy. Elisa Kirja.

Nivala, E. & Rönkkö, S. 2021. Varhaiskasvatuksen sosionomin asiantuntijuus ja sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa Fonsén, E., Koivula, M., Korhonen, R. & Ukkonen-Mikkola, T. (toim.) Varhaiskasvatuksen asiantuntijat. Yhteistyössä eteenpäin. Suomen Varhaiskasvatus ry, 127–146.

OKM. a. Uusi varhaiskasvatuslaki. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://okm.fi/uusivarhaiskasvatuslaki>

OKM. b. Usein kysyttyä varhaiskasvatuksesta. Viitattu 6.4.2023. Saatavissa <https://okm.fi/varhaiskasvatus-ukk>

OKM. 2021. Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021–2030. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162662/OKM_2021_3.pdf?sequence=1

OPH. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Pekkanen, T. 2014. Monikulttuurisuus sosiaalityössä. Näkökulmia monikulttuurisuuden rooliin sosiaalityön arjessa ja rakenteissa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 28.3.2023. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44017/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201408142357.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pelastakaa Lapset. 2022. Mitä lapsiperheille kuuluu? Selvitys vanhemmuuden tuen tarpeista. Viitattu 11.4.2023. Saatavissa <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2022/04/06100434/mita-lapsiperheille-kuuluu-selvitys-2022.pdf>

Pelkonen, M. 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki perhekeskuksen ydintehtävänä. Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T. & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. THL, 106–113. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pirkanmaan hyvinvointialue. a. Lasten ja perheiden palvelut. Viitattu 27.3.2023. <https://www.pirha.fi/lasten-ja-perheiden-palvelut>

Pirkanmaan hyvinvointialue. b. Lastenneuvolapalvelut. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lastenneuvolapalvelut>

Pirkanmaan hyvinvointialue. c. Äitiysneuvolapalvelut. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/aitiysneuvolapalvelut>

Ranta, S. 2021. Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? Jyväskylä: PS-Kustannus.

Rantala, A. & Uotinen, S. 2018. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 121–140.

Ruokolainen, A. 2023. VS: Opinnäytetyön yhteistyö. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja Puhakka, S. Lähetetty 30.1.2023.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Santalahti, P. 2019. Miten tukea vanhempaa, joka on tullut Suomeen turvapaikanhakijana tai pakolaisena? Teoksessa Hakulinen, T., Laajasalo, T. & Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön. THL, 101–105. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sipilä, H. 2022. Sähköinen perhekeskus – Lapsiperheiden tarpeet ja toiveet sähköisille palveluille. Savonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 22.3.2023. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/781125/Sipila_Heidi.pdf?sequence=2

Sirkko, R. & Kyrönlampi, T. 2021. “Haasteet on monesti ratkaistavissa hyvällä asenteella ja yhteistyöllä” Kulttuurisensitiivisyys esiopetusryhmän kasvattajien puheessa omasta työstään. Oulun yliopisto. Journal of Early Childhood Education Research Vol.10 No.3 (2021), 64–92. Viitattu 31.3.2023. Saatavissa <https://journal.fi/jecer/article/view/114171>

Soamk. 2020. Sosionomitutkinnon koulutuskuvaus 2020. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2021/04/Sosionomi-koulutuskuvaus-2020-1.pdf>

Soamk. 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 24.4.2023. Saatavissa <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Suomen laki. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L4P33>

STM. Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita. Viitattu 2.4.2023. Saatavissa <https://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba>

STM. 2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_ muist_ 29_ 2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM. 2018. Sähköinen perhekeskus – Kehittämistarpeet, tavoitetila, skenaariot ja toimenpide-ehdotukset. Viitattu 22.3.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161209/Rap_ 57_ 18_ Sahkoinen%20perhekeskus_ netti.pdf

STM. 2023a. Terveyspalvelut. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://stm.fi/terveyspalvelut>

STM. 2023b. Neuvolat. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://stm.fi/neuvolat>

Suominen, S. 2022. Palveluohjaus Ruotsissa ja Suomessa – näkökulmia asiakaslähtöisyyteen. Teoksessa Blommila, K., Juntunen, M. & Kosunen, S. Puheenvuoroja palveluohjauksesta. Suomen palveluohjausyhdistys, SPO ry & Profami Oy, 19–31.

Suominen, S. & Juntunen, M. 2021. Mitä palveluohjaus on? Suomen Palveluohjausyhdistys ry. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa <https://bin.yhdistysavain.fi/1594782/dfB9oRpe-wlcY2vxAiDjZ0VUj8T/Mit%C3%A4%20palveluohjaus%20on.pdf>

Säävälä, M. 2017. Monikulttuuriset perheet. Teoksessa Hytönen, M. (toim.) Perhe ja avioliitto muutoksessa. Kirkon tutkimuskeskus, 188–206.

Talentia. a. Talentian tavoitteet varhaiskasvatuksessa. Viitattu 6.4.2023. Saatavissa <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/talentian-tavoitteet-varhaiskasvatuksessa/>

Talentia. b. Sosionomin erityisosaaminen ja vastuut varhaiskasvatuksessa. Viitattu 31.3.2023. Saatavissa <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/sosionomin-erityisosaaminen-ja-vastuut-varhaiskasvatuksessa/>

Talentia. c. Varhaiskasvatuksen sosionomi. Viitattu 31.3.2023. Saatavissa <https://www.talentia.fi/nain-vaikutamme/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/varhaiskasvatuksen-sosionomin-tehtavakuva/>

Talentia. d. Varhaiskasvatus on tulevaisuusinvestointi. Viitattu 19.5.2023. Saatavissa <https://www.talentia.fi/eduskuntavaalit-2023/varhaiskasvatus-on-tulevaisuusinvestointi/>

Talentia. 2022a. Sosionomit varhaiskasvatuksessa. Opas työntekijöille ja työnantajille. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Talentia. 2022b. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>

Tampere. 2022a. Päiväkodit. Viitattu 11.3.2023. Saatavissa <https://www.tampere.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit>

Tampere. 2022b. Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa <https://www.pikkupursi.fi/files/2022-09/tampere-varhaiskasvatussuunnitelma-2022-web.pdf?005e461683>

Tampere. 2022c. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa <https://www.tampere.fi/sites/default/files/2022-08/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointisuunnitelma%202022-2025.pdf>

Tampere. 2023a. Varhaiskasvatuksen ammattilainen tai vastavalmistuva, tule meille töihin! Viitattu 6.4.2023. Saatavissa <https://www.tampere.fi/ajankohtaista/2023/03/27/varhaiskasvatuksen-ammattilainen-tai-vastavalmistuva-tule-meille>

Tampere. 2023b. Integroitu ryhmä varhaiskasvatuksessa. Viitattu 2.5.2023. Saatavissa <https://www.tampere.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/integroitu-ryhma-varhaiskasvatuksessa>

Tampereen seurakunnat. Tukea ja apua. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa https://tampereen-seurakunnat.fi/tukea_ja_apua#ef229cb5

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf
- THL. 2021a. Palveluohjaus. Viitattu 26.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/palveluohjaus>
- THL. 2021b. Kulttuurisensitiivinen työote. Viitattu 23.1.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>
- THL. 2022a. Perhekeskustoimintamalli. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus/perhekeskustoimintamalli>
- THL. 2022b. Perhekeskus. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>
- THL. 2022c. Perhekeskusten määrä ja sijainti. Viitattu 13.3.2023. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus/perhekeskusten-maara-ja-sijainti>
- THL. 2022d. Lapset, nuoret ja perheet. Sote-palvelut. Viitattu 30.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut>
- THL. 2022e. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut. Viitattu 27.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut>
- THL. 2023. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 13.3.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->
- Tilastokeskus. 2020. Laatuseloste, perheet 2020. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_laa_001_fi.html
- Tilastokeskus. 2021. Perheet 2020. Viitattu 13.3.2023. Saatavissa https://www.stat.fi/til/perh/2020/perh_2020_2021-05-28_fi.pdf
- Timperi, T. 2022. Sote-integraation edellyttämä monialainen yhteistyöosaaminen. Selvityshenkilön raportti. STM. Viitattu 2.4.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164410/STM_2022_22_rap.pdf
- Turja, L. 2020. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 38–55.

- Valden, T. 2018. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukea Pirkanmaalla – näkökulmana perusopetus. LAPE Pirkanmaa. Viitattu 11.4.2023. Saatavissa https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2018/10/MaakuntaLAPE_vanhemmuusparisuhde_10.10.2018.pdf
- Veteläinen, J. & Niutanen, R. 2022. Varhaiskasvatuksen lakimuutos päivitti oppimisen tuen tienviitat samalle kielelle perusopetuksen kanssa. Valteri. Viitattu 15.3.2023. Saatavissa <https://www.valteri.fi/varhaiskasvatuksen-lakimuutos-paivitti-oppimisen-tuen-tienviitat-samalla-kielelle-perusopetuksen-kanssa/>
- Valtioneuvosto. 2021. Kansallinen lapsistrategia. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. Viitattu 14.3.2023. Saatavissa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 10.3.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540#L5P23>
- Vuorenmaa, M. 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. THL. Viitattu 25.3.2023. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138082/Pienten%20lasten%20ja%20heid%c3%a4n%20perheidens%c3%a4%20hyvinvointi%202018final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Viitattu 25.3.2023. Saatavissa https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45053758106160
- Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 24.4.2023. Saatavissa <http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>
- Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Äikäs, A., Syrjämäki, M. & Pesonen, H. 2022. Lapsen tukeen liittyvä yhteistyö ja vaativa monialainen tuki. Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.) Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-Kustannus, 174–191.

Opas lapsiperhepalveluihin

Varhaiskasvatuksen (vaka) ohjaaja

Jenni Lepistö

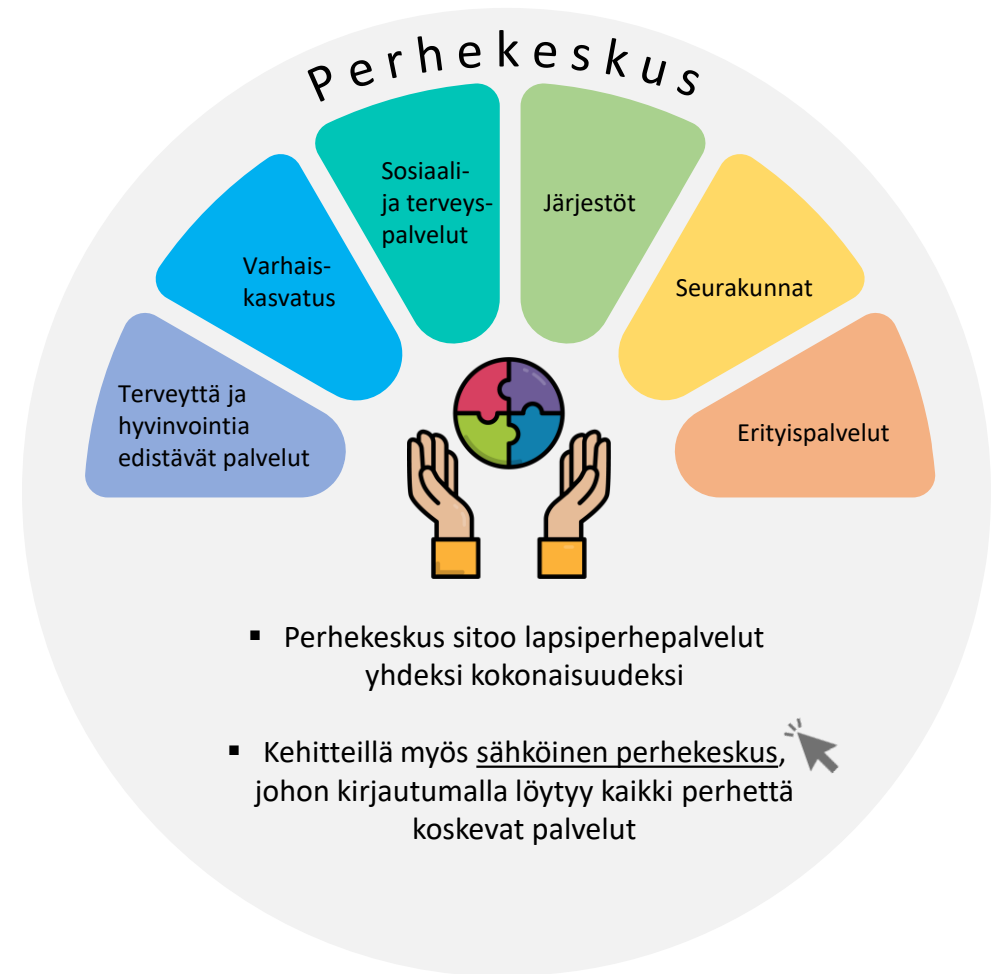
041 730 1424

jenni.lepisto1@tampere.fi

- Ennaltaehkäisevää ja nopeaa keskustelutukea perheille
- Tapaaminen mahdollista esim. etänä, päiväkodin tai hyvinvointikeskuksen tiloissa, perheen kotona
- Perhekeskus yhteistyö
 - Ohjaa tarvittaessa oikeisiin palveluihin

Varhaiskasvatuksen sosionomi

- Toimii päiväkodin lapsiryhmässä
 - Tuntee lapsen vahvuudet ja tarpeet
- Tukee koko perheen voimavaroja arjessa
- Auttaa perhettä verkostoitumaan vertaisryhmiin ja muihin yhteisöihin
- Toimii yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa
- Ohjaa oikeisiin palveluihin

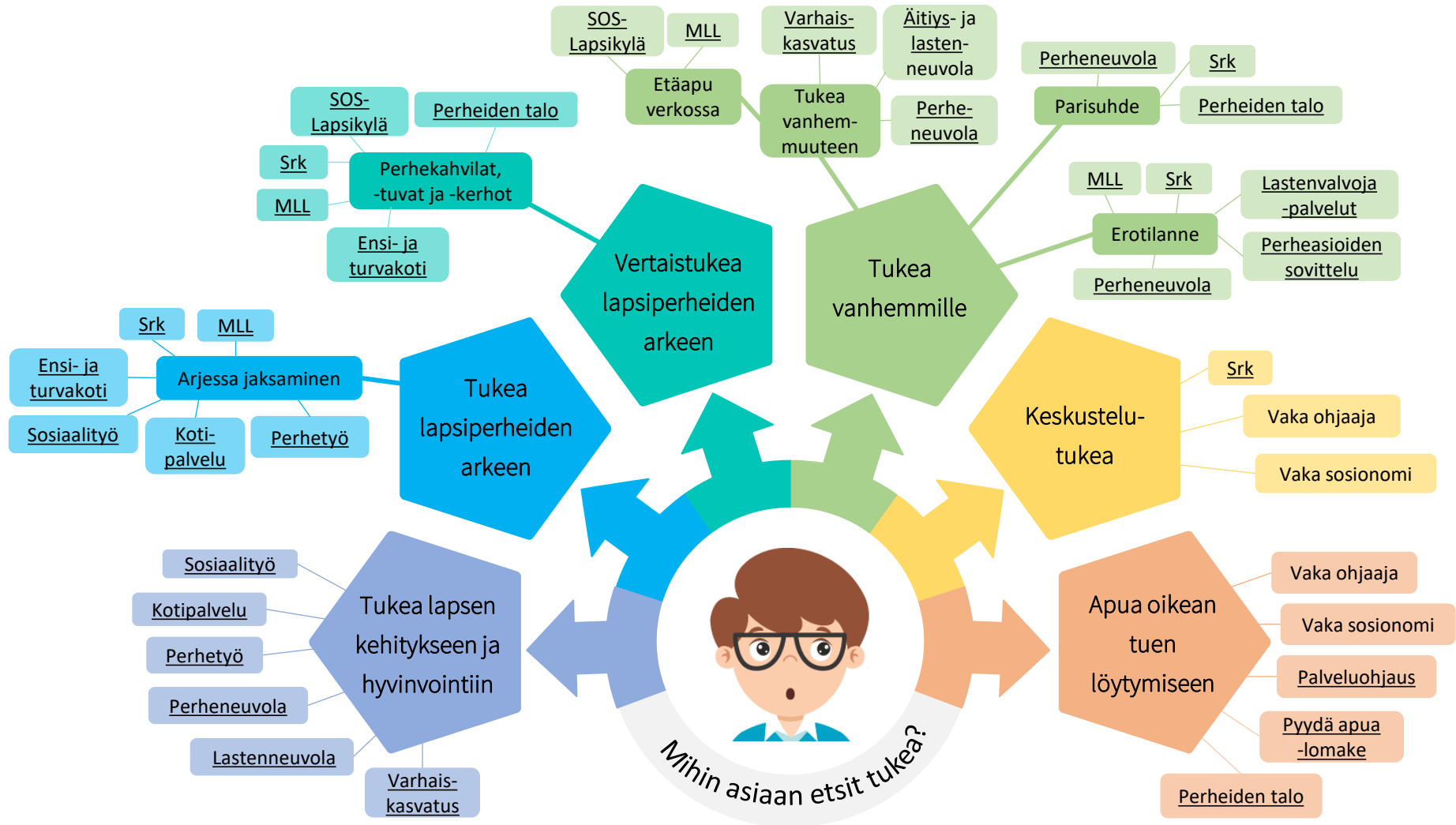

Sosionomi sekä ohjaaja työskentelevät perheitä varten, tule siis rohkeasti juttusille!

Palvelukartta

Klikkaa kartassa näkyviä palveluita päästäksesi kyseisen palvelun verkkosivulle.

Tukea lapsen kehitykseen ja arkeen

- Varhaiskasvatus <https://www.tampere.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit/hallilan-paivakoti>
- Lastenneuvola <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lastenneuvolapalvelut>
- Perheneuvola <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/perheneuvolan-palvelut>
- Perhetyö <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-perhetyo>
- Kotipalvelu <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-kotipalvelu>
- Sosiaalityö <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-sosiaalityo>

Tukea lapsiperheiden arkeen (Arjessa jaksaminen)

- Perhetyö <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-perhetyo>
- Kotipalvelu <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-kotipalvelu>
- Sosiaalityö <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-sosiaalityo>
- Ensi- ja turvakoti <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/palvelut-2/vauva-jalapsiperheet/>
- Srk https://tampereenseurakunnat.fi/seurakunnat/etelainen_seurakunta/toimintaa/lapset_ja_perheet/pikkuhelppi#40e123c6
- MLL <https://www.mll.fi/vanhemmille/helpota-arkeasi-ja-huolehdi-jaksamisestasi-me-hoidamme-lapsesi/>

Vertaistukea lapsiperheiden arkeen (Perhekahvilat, -tuvat ja -kerhot)

- Ensi- ja turvakoti <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tampereenensijaturvakoti/palvelut-2/vauva-jalapsiperheet/perhetuvat/>
- MLL <https://tampere.mll.fi/perhekahvilat/>
- Srk https://tampereenseurakunnat.fi/seurakunnat/etelainen_seurakunta/toimintaa/lapset_ja_perheet/kohtaamispaikat_ja_avoimet_kerhot#40e123c6
- SOS-Lapsikylä <https://www.sos-lapsikyla.fi/lahella/mummun-ja-vaarin-tupa/#osoitteet>
- Perheiden talo <https://www.pirha.fi/palvelupaikkahakemisto/perheiden-talo-tampere> <https://fi-fi.facebook.com/perheidentalo/>

Tukea vanhemmille (Tukea vanhemmuuteen, etäapu verkossa, parisuhde ja erotilanne)

- Perheneuvola <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/perheneuvolan-palvelut>
- Äitiysneuvola <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/aitiysneuvolapalvelut>
- Lastenneuvola <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lastenneuvolapalvelut>
- Varhaiskasvatus <https://www.tampere.fi/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/paivakodit/hallilan-paivakoti>
- MLL (etäapu) <https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/vanhempainpuhelin/>
- MLL (eropalvelut) <https://tampere.mll.fi/perheille/eroperheet/>
- SOS-Lapsikylä <https://www.sos-lapsikyla.fi/ylitse-mentorapp/>
- Srk https://tampereenseurakunnat.fi/tukea_ja_apua/ihmissuhteisiin_tukea#40e123c6
- Perheidentalo <https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/parisuhteen-huoltoasema-0> <https://www.facebook.com/perheidentalo/>
- Lastenvalvojapalvelut <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lastenvalvojapalvelut>
- Perheasioiden sovittelu <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/perheasioiden-sovittelu>

Keskustelutukea

- Srk https://tampereenseurakunnat.fi/seurakunnat/etelainen_seurakunta/tukea_ja_apua#40e123c6

Apua oikeanlaisen tuen löytymiseen

- Palveluohjaus <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/lapsiperheiden-palveluohjaus>
- Pyydä apua –lomake <https://lomakkeet.pirha.fi/QA/QADataEntry.aspx?Q=00400128690>
- Perheiden talo <https://www.pirha.fi/palvelupaikkahakemisto/perheiden-talo-tampere>

Tukea lapsen kehitykseen ja arkeen

- Varhaiskasvatus Ole yhteydessä lapsesi oman ryhmän henkilökuntaan
- Lastenneuvola Mustametsän äitiys- ja lastenneuvola 044 749 7900, Hervannan äitiys- ja lastenneuvola 044 749 7901
- Perheneuvola 040 800 7910, toimisto: 040 800 4863 (ei ajanvarausta) Tipotie 4, 33230 Tampere (1. krs. B, C ja D-siivet)
- Perhetyö Yhteydenotto sähköisellä Perhepisten Nopean yhteydenottolomakkeella tai sosiaalityöhön soittamalla (ks. sosiaalityö)
- Kotipalvelu 03 384 5725, ma 9-11, ti 13-15, to 9-11
- Sosiaalityö Eteläinen alue: 044 423 5928 (Palveluneuvoja), 050 520 6248 (Palveluohjaaja), 050 073 1458 (Palvelutarpeen arviointitiimin esihenkilö) Sinitaival 6, 33720 Tre

Tukea lapsiperheiden arkeen (Arjessa jaksaminen)

- Perhetyö Yhteydenotto sähköisellä Perhepisten Nopean yhteydenottolomakkeella, neuvolan kautta tai sosiaalityöhön soittamalla (ks. sosiaalityö)
- Kotipalvelu 03 384 5725, ma, to 9-11, ti 13-15
- Sosiaalityö Eteläinen alue: 044 423 5928 (Palveluneuvoja), 050 520 6248 (Palveluohjaaja), 050 073 1458 (Palvelutarpeen arviointitiimin esihenkilö), Sinitaival 6, 33720 Tre
- Ensi- ja turvakoti Päiväryhmä Pikku-Miina (Pohjolankatu 25 A 1, 33500 Tre, 050 541 0842), Uniohjaus (Mutkakatu 38 B, 33500 Tre, puhelinneuvonta 050 328 8506 ti 9-16)
- Srk PikkuHelppi (Lastenohjaaja Sari Kivimäki sari.kivimaki@evl.fi, soittoaika tiistaisin klo 8.30–11, p. 050 597 6007)
- MLL Lastenhoitoapu (Voit tilata hoitajan netissä tai puh. 044 030 3301 arkisin 8-12)

Vertaistukea lapsiperheiden arkeen (Perhekahvilat, -tuvat ja -kerhot)

- Ensi- ja turvakoti Annantupa (annantupa@tetuko.fi, 050 405 7946, Keskisenkatu 6 A 8, 33710 Tre), Hervannantupa (050 405 7947, hervannantupa@tetuko.fi, Pietilänkatu 8 A 27, 33720 Tre)
- MLL Laivapuiston perhetalo (046 923 6257, Tiiliruukinkatu 1, 33200 Tre) Perheenkulman perhekeskus (050 441 4384, Selininranta 2, 33950 Pirkkala)
- Srk Perhekahvila (Multitupa, Multisillankatu 5, 33850 Tre) Avoin päiväkerho Hervannassa (Hervannan kirkko, Lindforsinkatu 7, 33720 Tre, lastenohjaajat 040 804 8297)
- SOS-Lapsikylä Mummun ja vaarin tupa (Aukeaa elokuussa 2023 Tampereelle)
- Perheiden talo Vertaistukiryhmät (Itsenäisyydenkatu 21, 33500 Tre, Palveluohjaaja/perheterapeutti/työnohjaaja 040 639 7885)

Tukea vanhemmille (Tukea vanhemmuuteen, etäapu verkossa, parisuhde ja erotilanne)

- Perheneuvola 040 800 7910, toimisto: 040 800 4863 (ei ajanvarausta) Tipotie 4, 33230 Tampere (1. krs. B, C ja D-siivet)
- Äitiys- ja lastenneuvola Mustametsän äitiys- ja lastenneuvola 044 749 7900, Hervannan äitiys- ja lastenneuvola 044 749 7901
- Varhaiskasvatus Ole yhteydessä lapsesi oman ryhmän henkilökuntaan
- MLL (etäapu) Vanhempainpuhelin 0800 92277 (maksuton! ma-ti 10-13 ja 17-20, ke 10-13 ja to 14-20) Chat (päivystää ma, ti ja pe 10-13 ja to 17-20, voit myös varata netissä ajan)
- MLL (eropalvelut) Eroneuvonta/uusperheneuvonta (vastaava erotyöntekijä 050 555 0052, mirkka.kortehisto@mll-tre.fi) Ero edessä? -illat verkossa: <https://tampere.mll.fi/eron-edessa/>
- SOS-Lapsikylä Ylitse MentorApp (Lataa ilmainen sovellus App Storesta tai Google Playstä)
- Srk Keskusteluapua mm. parisuhteeseen (040 804 8100 ma-pe klo 9-11, perheneuvonta.tampere@evl.fi)
- Perheiden talo Parisuhteen huoltoasema (Itsenäisyydenkatu 21, 33500 Tre, Palveluohjaaja/perheterapeutti/työnohjaaja 040 639 7885)
- Lastenvalvojapalvelut Ajanvaraus 040 660 1583 (ma, ti, to, pe 9-11), Lastenvalvojen puhelinneuvonta 040 806 3535 (ti, to, pe 12-13) Perheoikeudelliset palvelut Hatanpäänkatu 3, 33900 Tre
- Perheasioiden sovittelu Varaa aika perheneuvolaan perheasioiden sovitteluun puhelimitse 040 800 7910 tai sähköisen ajanvarauksen kautta

Keskustelutukea

- Srk Eteläisen seurakunnan diakonityöntekijän neuvontapuhelin 040 804 8414 ma-ke 10-12 (ei tekstiviestejä)

Apua oikeanlaisen tuen löytymiseen

- Palveluohjaus Sosiaalipalveluiden neuvonta 03 384 5700 (ma, ke-pe 9-15, ti 9-17:30)
- Pyydä apua -lomake <https://lomakkeet.pirha.fi/QA/QADataEntry.aspx?Q=00400128690> Kiireellisissä tapauksissa sosiaali- ja kriisipäivystys (myös virka-ajan ulkopuolella) 0500 625 990
- Perheiden talo Itsenäisyydenkatu 21, 33500 Tre, Palveluohjaaja/perheterapeutti/työnohjaaja 040 639 7885

Liite 2. Alkukartoituskyselyn saatekirje

Hyvä vanhempi/huoltaja!

Olemme LAB-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Suvi Puhakka ja Milja Pesonen. Opintomme suuntautuvat varhaiskasvatukseen ja toteutammekin nyt opinnäytetyötä yhteistyössä Hallilan päiväkodin kanssa. Opinnäytetyömme käsittelee varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista yhteistyössä lapsiperheiden palveluiden kanssa.

Ohessa saatte linkin kyselyyn, jolla kartoitamme tietämystänne ja tiedontarpeitanne matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista ja varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta. Kyselyn tulosten perusteella on tarkoitus luoda kattava ja tarpeitanne vastaava opas lapsiperhepalveluista teille vanhemmille ja huoltajille Hallilan päiväkotiin.

Kysely koostuu kahdeksasta monivalintakysymyksestä ja kahdesta avoimesta kysymyksestä. Aikaa kyselyyn vastaamiseen kuluu noin 5–10 minuuttia.

Kyselyymme vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Kyselyaineistosta ei käy ilmi henkilöllisyys ja se kerätään vain opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme on tavoite valmistua toukokuussa 2023, jonka jälkeen kerätty aineisto hävitetään. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.

Yhteistyöstänne kiittäen,

Suvi Puhakka & Milja Pesonen

Kyselyyn ja opinnäytetyöhömmme liittyen voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse:

Suvi.Puhakka@student.lab.fi tai Milja.Pesonen@student.lab.fi

Opas lapsiperhepalveluista -kysely vanhemmille palveluiden tuntemuksesta

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Vastaajan sukupuoli *

- nainen
 mies
 muu
 en halua vastata

Varhaiskasvatus

2. Tiedän missä asioissa saan apua (valitse yksi vastausvaihtoehto) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Varhaiskasvatuksen sosionomilta *	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksen ohjaajalta *	☐	☐	☐	☐

Sosiaali- ja terveystalvet

3. Tiedän palvelun tarkoituksen ja miksi palvelua tarjotaan (valitse yksi vastausvaihtoehto) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kotipalvelu *	☐	☐	☐	☐
Palveluohjaus *	☐	☐	☐	☐
Perhetyö *	☐	☐	☐	☐
Kasvatus- ja perheneuvonta (Perheneuvola) *	☐	☐	☐	☐
Lapsiperheiden sosiaalityö *	☐	☐	☐	☐
Sosiaaliohjaus *	☐	☐	☐	☐
Perheoikeudelliset palvelut *	☐	☐	☐	☐
Keinu-tiimi *	☐	☐	☐	☐

4. Tiedän mistä palvelua on saatavilla (valitse yksi tai useampi vaihtoehto) *

2

- Kotipalvelu
- Palveluohjaus
- Perhetyö
- Kasvatus- ja perheneuvonta (Perheneuvola)
- Lapsiperheiden sosiaalityö
- Sosiaaliohjaus
- Perheoikeudelliset palvelut
- Keinu-tiimi
- En tiedä mistä yksikään yllämainittu palvelu on saatavilla

Muut lapsiperheiden palvelut

5. Tiedän palvelun tarkoituksen ja miksi palvelua tarjotaan (valitse yksi vastausvaihtoehto) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Perheiden talo *	☐	☐	☐	☐
Eteläinen seurakunta *	☐	☐	☐	☐
Tampereen Ensi- ja turvakoti ry:n palvelut lapsiperheille *	☐	☐	☐	☐
MLL Tampere *	☐	☐	☐	☐

6. Tiedän mistä palvelua on saatavilla (valitse yksi tai useampi vastausvaihtoehto) *

- Perheiden talo
- Eteläisen seurakunnan palvelut lapsiperheille
- Tampereen Ensi- ja turvakoti ry:n palvelut lapsiperheille
- MLL Tampere
- En tiedä mistä edellämainitut palvelut ovat saatavilla

7. Tiedän mitä tarkoittaa (valitse yksi vastausvaihtoehto) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Perhekeskustoimintamalli *	☐	☐	☐	☐

8. Mihin asioihin toivoisitte saavanne tukea perheellenne varhaiskasvatuksesta?

9. Vapaamuotoisia toiveita oppaan kehittämisestä

10. Haluan saada palveluista kootun oppaan *

- Sähköisenä versiona
- Tulosteena

Liite 4. Palautekyselyn saatekirje

Arvoisa vanhempi/huoltaja!

Tämän saatekirjeen ohessa saatte opinnäytetyömme tuotoksena syntyneen oppaan matalan kynnyksen lapsiperhepalveluista. Pyrimme opasta tehdessämme ottamaan mahdollisimman monet alkukartoituskyselyssä esille tulleet toiveenne huomioon. Toivomme, että oppaasta on teille paljon hyötyä!

Oppaassa esiteltävää varhaiskasvatuksen sosionomia ei Hallilan päiväkodissa vielä tällä hetkellä työskentele. Uusi ammattinimike on kuitenkin hakemassa paikkaansa varhaiskasvatuksen kentällä.

Arvostaisimme suuresti, jos oppaaseen perehdyttyänne vastaisitte oheiseen lyhyeen palautekyselyyn, jonka perusteella arvioimme kehittämistyömme ja oppaan onnistumista sekä jatkokehitystarpeita.

Kysely sisältää 5 monivalintakysymystä ja 3 avointa kysymystä. Aikaa vastaamiseen kuluu noin 5 minuuttia. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Kyselyaineistosta ei käy ilmi henkilöllisyys ja se kerätään vain opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyömme valmistuu toukokuussa 2023, jonka jälkeen kerätty aineisto hävitetään.

Opinnäytetyö on osa LAB-ammattikorkeakoulun sosionomiopintojamme ja toteutetaan yhteistyössä Hallilan päiväkodin kanssa. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.

Yhteistyöstänne kiittäen,

Suvi Puhakka & Milja Pesonen

Opinnäytetyöhön tai kyselyyn liittyen voitte olla meihin yhteydessä sähköpostitse:

Suvi.Puhakka@student.lab.fi tai Milja.Pesonen@student.lab.fi

Palautekysely oppaasta

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Arvio oppaan ulkoasusta

(Valitse vastaus, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Oppaan ulkoasu on selkeä *	☐	☐	☐	☐
Oppaassa on käytetty sopivasti visuaalisia keinoja *	☐	☐	☐	☐

Sisältö

2. Arvio oppaan sisällöstä

(Valitse vastaus, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi)

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Opasta on helppo käyttää *	☐	☐	☐	☐
Palvelukartan rakenne helpottaa tiedon etsimistä oppaasta *	☐	☐	☐	☐
Oppaan sisältö on helposti ymmärrettävissä *	☐	☐	☐	☐
Oppaan nimi kuvaa sisältöä *	☐	☐	☐	☐

3. Oppaassa on riittävästi tietoa

(Valitse vastaus, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Lapsiperhepalveluista *	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta *	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksen ohjaajasta *	☐	☐	☐	☐
Perhekeskuksesta *	☐	☐	☐	☐

Hyödyllisyys

4. Arvio oppaan hyödyllisyydestä

(Valitse vastaus, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Oppaasta on perheelleni hyötyä *	☐	☐	☐	☐

5. Sain oppaasta uutta tietoa

(Valitse vastaus, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi) *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Lapsiperhepalveluista *	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamisesta *	☐	☐	☐	☐
Varhaiskasvatuksen ohjaajasta *	☐	☐	☐	☐
Perhekeskuksesta *	☐	☐	☐	☐

6. Koitko jonkun oppaan osion epäselväksi? Miksi?

7. Jäitkö kaipaamaan jotain lisätietoja? Mitä?
